

Knjiža 7.

Življenje in svet

Štev. 7.

Ljubljana 14. februarja 1930.

Četo 4.



Nikolaj Pirnat: Karneval

Dr. med. Alfred Froehlich

Vpliv duševnih dogodkov == na delovanje želodca

Vpliv duševnih dogodkov na delovanje ne samo želodca, nego tudi malone vseh organov je zelo velik. Strah in užaljenje se odražata v zelo določnih neprijetnih občutjih v okolici srca, v območju trebušnih organov pa je pred vsem želodec, ki je pri mnogih ljudeh, prav posebno pa še pri zelo občutljivih nervoznih ljudeh pogosto zrcalo duše. Notranji pojavi, nenavadna občutja se rada odražajo na želodcu, ki ga nevesščak v nekem pogledu dela odgovornega za celokupno prebavo. Starejši zdravniki so govorili o »sili miši, katerim je podvržena kemija želodca«. To velja samo za človeka in žival. Treba je samo, da pokažeš psu mačko, pa bo zaradi duševnega razburjenja pri pogledu na smrtnega sovražnika takoj prestalo izločevanje želodčnega soka. V frankfurtskem zoološkem vrtu so nekoč morali ranjenega leva brez splošne naroke operirati na šapi ter so ga v ta namen zvezali v kletki. Razjarjena in raztogotena zver, ki je naenkrat začutila, da je brez moči, je začela bljuvati in se je potem več dni trdovratno branila vsake hrane.

Seveda je pri človeku duševno doživetje še mnogo bolj v vzročni zvezi s postankom raznih bolezenskih pojavov s strani želodca. Če čuješ grozno novice, če ti zdravnik pove, da imaš to ali ono bolezen, zadošča, da delovanje želodca tisti mah v znatni meri popusti in se želodec na ta ali oni način vznemiri. Tek utegne deloma ali popolnoma izginiti, prav tako se dogodi, da prestane izločevanje želodčnega soka in gibanje želodca in sicer ne samo pri onih ljudeh, ki so zaradi svoje nervoze posebno občutljivi za to, ampak tudi pri drugače docela zdravih ljudeh. Eden izmed najbolj izkušenih dunajskih specialistov za želodčne bolezni, ki je za vojne vodil veliko bolnico, piše, da je imel nenavadno mnogo drugače čisto zdravih krepkih mladih mož, pri katerih je iz strahu pred vojaško službo v splošni potrtosti prišlo do prenehanja izločevanja želodčnega soka. V neki drugi bolnici so opazovali kaznovanega vojaka, ki je kazal štirinajst mesecev vse znake budega

želodčnega obolenja — ti znaki pa so takoj izginili, ko so ga pomilostili in ga ni več težila misel na skorajšnji nastop kazni. Toda baš najodličnejši sodobni zdravniki poudarjajo na ves glas, da je treba biti pri ugotavljanju čistih nervoznih želodčnih bolezni zelo oprezen, ker na primer isti rezultat (trajno nenastajanje želodčnega soka) dostikrat ugotove tudi pri resničnih in hudih organskih želodčnih obolenjih.

Nervozna, večinoma iz duševnega nerazpoloženja nastala bolezenska gibanja v želodcu se pojavijo v več oblikah: kot bljuvanje, vzdigovanje jedi, prežvekovanje in kot krčevita skrčenja posameznih delov želodca.

Ko je znameniti francoski učenjak Brown-Sequard, ki je prvi izvršil na sebi uspešne pomlajevalne poskuse z živalskimi moškimi spolnimi žlezami, ponovil poskuse Réaumurja, izumitelja po njem imenovanega toplomera, in Spallanzanija za dobivanje želodčnega soka, s tem da je večkrat zapored pogoltnil na nitki visečo majhno gobico, so se mu ti poskusi izprva brez vsakršnih neprilik posrečili, pozneje pa se mu je začelo čedalje bolj upirati: pri vsakem poskusu je gobico izbljuval. Od takrat je učenjak jel bljuvati tudi pri uživanju navadne hrane. Pri tem primeru je pojav bljuvanja prišel v tako čvrst tir, da se je tudi ob sami prisotnosti bljuvanje povzročajočega predmeta želodec upr pri uživanju trdne hrane.

Da utegne stopiti živčni aparat, ki spada k bljuvanju, tudi pri nastanku bolezni v bolj oddaljenih organih v akcijo, dokazuje primer nekega starega pomorščaka, ki je mnogo let brez neprilik prenašal tudi najhujše viharje na morju. Od nekega trenutka dalje pa je jel postajati čedalje občutljivejši za gibanje ladje, dokler se niso naposled pojavila znamenja popolnoma razvite morske bolezni s hudim bljuvanjem. Leto kasneje so morali mornarja operirati zaradi žolčnega kamna. Ko je okreval, je nagnjenje za morskbo bolezen dokončno popolnoma izginilo.

Neki starejši gospod si je z ribo temeljito pokvaril želodec. Od takrat je

moral bljuvati, kadarkoli so predenj postavili tisto ribo, čeprav je vse druge ribe zlahka prenesel. Stvar se je tudi njemu zdela čudna; zato je večkrat poskusil ne glede na slaba izkustva jesti tisto ribo — nemogoče, takoj je začel bljuvati.

Bljuvanje dostikrat ni nič drugega kakor izraz gnusa in se utegne pri zelo nervoznih ljudeh pokazati v zelo pretirani obliki. Bljuvanje, ki nastane samo po užitju posameznih jedi, na primer samo zelo mrzlih, ne pa po toplih, je navadno posledica nervoze, ne pa pravega obolenja na želodcu. Neki mesarski pomočnik, ki se je vrnil iz svetovne vojne, je poslej vselej bljuval, kadar je klal; sčasoma celo po vsakem obedu, a samo takrat, kadar je bil obed sestavljen iz špinače in mesa. Ostale jedi je prenesel. Izkazalo se je, da se je pri njem bljuvanje prvič pojavilo na bojnem polju, ko je granata tik zraven njega hudo ranila tri njegove tovariše. Enemu vojaku je izstrelek razmesaril trebuh in poškodoval želodec, iz katerega se je vtila zelenkasta tekočina. Za bolnika je poslej dan klanja vselej pomenil ponovitev strašnega doživljanja: tega stanja zategadelj ni bilo moči ozdraviti z nikakim zdravlilom, negole samo z vplivanjem na bolnikovo duševnost. Bljuvanje je nastopilo zato, ker se je pod vplivom strah in odpor zbujačoče slike iz vojne sklepna mišica želodca krčevato zaprla proti črevu, tako da se polni želodec ni mogel drugače izprazniti kakor navzgor.

Pri ženah nastopi delj časa trajajoče bljuvanje neredko v zvezi s kakim spolnim doživetjem, tako na primer pri novo poročeni ženi ali pa v prvih tednih nosečnosti: stud nad izpremembami in gnus pred možem, ki je kriv tega, igra tu veliko vlogo. Tu pomaga izkušen zdravnik z vplivanjem na psihičnost.

Pri lažjih želodčnih motnjah, nastalih zaradi nervoznosti, pomaga že navaden pouk in pojasnitev. Pri nekem učencu, ki ga je vselej prišlo bljuvanje, kadar je moral v šolo, če ga je čakal izpit v latinščini, se je stanje s tistim trenutkom popravilo, ko so mu povedali, kako je s stvarjo.

Pri nekaterih ljudeh pridejo jedi kmalu po zavžitju brez slabosti in bolečin, čisto izlahka po požiralku gor v usta, da nekateri ljudje umejo to celo hoté napraviti. Pri dojenških vračanje popi tega mleka nikakor ni znak bolezni; kaj takega se utegne primeriti tudi pri si-

cer zdravih odraslih ljudi, če prehlatsno jedo ali če jim je želodec že prepoln. Tako povrnjeno hrano, ki se je deloma že izpremenila v tekočino, človek navadno izpljuni ali pa tudi še enkrat pogoltne. Cela vrsta ljudi pa pogoltne povrnjeno želodčno vsebino šele potem, ko so jo nekaj časa na novo prežvekovali in prežvečih. Prežvekovanje je pri človeku izrazito nezdrav pojav, med tem ko je — kakor znano — pri nekaterih živalih del prebave. Neki zdravnik iz osemnajstega stoletja je zato mislil, da zapeljuje k posnemanju pogost pogled na prežvekujoče krave. Težnja za posnemanjem vsekako igra neko vlogo. Tako sta na primer dva otroka začela prežvekovati, ko sta dobila prežvekujočo pestunjo; potem ko sta jima jo roditelja nadomestila z drugo, zdravo pestunjo, sta takoj zavrgla grdo navado. Tudi iz studa in bljuvalnega draženja utegne nastati prežvekovanje. Neki mož, ki je na tem trpel, je povedal, da prav dobro pomni, kako je s štirimi leti obol el na ošpicah in ga je mati prisilila, da je moral jesti mleko in mlečno kašo, kako so mu te jedi povzročile slabost in ga silile k bljuvanju in mu neprestano prihajale nazaj v usta. Od takrat je imel fiksno idejo, da mora jedi zmerom povrniti in jih na novo prežvečiti. Nagnjenje za prežvekovanje se utegne tudi podedovati; tako je znana neka rodbina, v kateri že trije rodovi prežvekujejo.

Semkaj spada tudi požiranje zraka, bodisi podzavestno ali namenoma; pri tem se z zrakom napolnjeni želodec napihne in dokaj glasno spet izprazni. Požiranje zraka se vrši pri nekaterih ljudeh nezaznavno med jedjo ali pa s požiranjem slin; pri drugih tudi s praznim požiranjem. Zrak v želodcu ustvari občutek napetosti ali pritiska v okolici želodca. Med tem ko navadno le preobilica želodčnih plinov udari pri ustih na dan, izprazni požiralec zraka včasih ves zrak, ki je v njegovem želodcu; to utegne zbuditi nov neprijeten občutek, ki ga odpravi šele z novim požiranjem zraka. Včasih pa pride pri požiralcih zraka množica zraka, ki je v želodcu, v črevo in zbudi občutek napetosti v trebuhu. Na požiranju zraka trpe večinoma samo oni ljudje, ki bolehalo na želodcu.

Požiranje zraka poznamo tudi pri živalih, n. pr. pri nekaterih ribah, ki dihalo s črgevsiem. Pri konjih je požiranje zraka razvada, ki se je iz dolgoča-

sja navzamejo zlasti one živali, ki prebijejo mnogo v hlevu. Jezdni konji si znajo s požiranjem zraka pomagati proti pritisku jermenja na sedlu; preden jih jezdec osedla, si napihnejo želodec z zrakom, ki ga potem izpuste. Tako se pritisk jermenja okoli trebuha, ko jih jezdec zajaše, zrahlja.

Za zdravljenje požiranja zraka v lahkih primerih zadošča, če zdravnik bol-

niku pojasni značaj te razvade, v težjih primerih je treba psihično vplivati nanj; priporočljive so tudi dihalne vežbe. Malo čuden pa je iz živinozdravstva privzel nasvet, naj bi ljudje, ki trpe na požiranju zraka, nosili zelo tesne ovrtnike, ki bi jih pri vsakem poskusu požiranja, pri čemer skoči jabolko gor, spomnili na njih razvado.

M. Skubenko-Jablonovskij

V pasti

Povest iz mandžurske tajge

(Nadaljevanje)

Kakih pet vrst od mesta, kjer smo bili odkrili razbojniške sledove, se je gorska reka nagloma obrnila na desno. Morali smo se podvizati, da bi našli še pred večerom plitvino, ki bi jo lahko prebredli.

»Nu, zdaj pa smo kraj poti!« je nenadoma vzkliknil Rogulin, ki je stopal nekaj korakov spredaj. »Petdeset metrov pred nami je navpična skalnata stena. Če se obrnemo na levo, pridemo tja, kjer se srečujeta dve reki in rjoveta kakor zverine. Tja se razbojniki niso potili. Ostanimo kar tukaj-le čez noč pri ognju in čaju. Jutri navsezgodaj lahko krenemo spočiti na pot. Trava je tu dovolj visoka, da nas skrije.«

»Če so ga hunguzi dobili v pest, tedaj je po njem«, se je oglasil Taj-Va-čin.

Te besede izkušenega lovca so me na vso moč potrle. Vedel sem, da hunguzi belce okrutno trpinčijo. Hunguske tolpe tvorijo pretežno pobegli kaznenci, neredko pa se jim pridružujejo ljudje, ki nimajo z razbojništvom nič skupnega, na pr. lovci v tajgi, ki jih trgovci s kožuvinami prehudo izkoriščajo.

V Mandžurijo se že dolgo zatekajo z vseh koncev sveta številni iskalci zlata in lečilnega korena ženšjena. Vsi ti ljudje, po večini brezdomci in izgubljeni eksistence, bi hoteli tu čez noč obogateti. V tolpah se klatijo po tajgi, venomer iščejo pravilčno priliko nenadnega obogačenja. Sreča pa je, kajpada, tudi tu sila skopo in nedostopno ženšče, ki neštete ljudi potegne za nos. Ko torej ti klativitezi izgube sredi divje tajge poslednjo nadejo, se kajkrat izprevržejo v tolovaje.

Od takih razbojnikov se seveda nismo mogli naupati kakšnih ozirov ali milosti, če bi jim bili padli v past.

Kmalu pa se je okoli nas tako zameglilo, da bi bilo abotno misliti na nadaljnjo pot. Obdala nas je bujna trava. Iz nje so se dvigala zajetna drevesna debela. Vmes med travo se je razraslo številno grmičevje in ustvarilo ponekod neprehodno goščavo. Drugod se je bohotno razširilo vsakovrstno praproetje ali pa neka hudo bodeča zel. Slednja je imela tako trdo in ostro trnje, da te niti usnjeni črevlji niso ščitili pred njegovim pikom. Če ti je tak-le trn popraskal kožo, je jelo prizadeto mesto otekati, boleti in srbeti do neznosnosti.

Vzeli smo ostre nože in se bodro lotili čiščenja trave na mestu, ki smo ga bili izbrali za taborišče. Kmalu smo travo in bodičevje izčistili v tako širokem krogu, da nam je zadostovalo za ogenj in nočni odmor.

Zažgali smo suho travo in veje; v gosto temo in meglo je šinil rdeč plamen, vrgel za hip v ozadje nočne sence in se spet potuhnil, kakor zver, ki čaka v zasedi. Taj-Va-čin je med tem pridno nalagal na ogenj travo in suhljad. Plamen je ožaril oblička obeh mojih spremljevalcev in dal njuni temnobronasti polti še bolj sirov in divji izraz. Med tem ko je Taj-Va-čin kuril, je Rogulin, ki je bil še med potjo napolnil čajnik z vodo iz planinske reke, ročno odrezal dve veji, ju zapičil v zemljo in položil navzkriž debelo palico. Nato je vzel iz torbe čaj in ga nasul v čajnik. Nekaj minut pozneje se je že dvigala iz priročnega čajnika para in pokrivalce je jelo odskakko-

vati. Pomislite: kakšen dogodek v tej pošastni divjini, ob meglenem večeru mandžurske tajge! Segreli smo si še malce gamsovega mesa, ki nam je bilo ostalo z lova v Čžanguancajlinu in večerja nam je šla v slast, da že dolgo ne tako. Nad nami so se razpenjale tanke veje slaboraslih jelk, se na hip zlivale v eno z gosto temino okrog nas in se potem, ko se je ogenj iznova razvnel, zopet pokazale, bolj podobne prividom nego predmetom dejanskega sveta.

Nenadoma pa nam je preletelo nad glavami nekaj velikega in mračnega in se vrglo v smeri k vrhovom jelk; čulo se je frfotanje težkih peruti v svinčenem večernem ozračju in po čudnem kriku, ki se je votlo izgubil v temi, je utihnilo tudi to; še sledu ni več bilo po kakšnem ptiču.



Nehote sem planil kvišku in skočil nekaj korakov proč.

»Da bi te zlodil!...« je zarobantil Rogulin togotno. »Kaj pa hočeš s temi-le ptiči, ki jih nikjer več ni?... Vedi, kaj pravijo stari ljudje: če se pokažejo, je to slabo znamenje. Nesreča je blizu!...«

Sibirski in mandžurski lovci smatrajo uharice za zlovešče ptice; če se ti tak-le ptič nenadoma pojavi nad glavo, tedaj

se pripravi za bližnje ure. Nu, nisem niti malo praznoveren: še zasmel sem se Rogulinovemu svarilu. Trdovratni kokak pa je vztrajno trdil svoje:

»Reci, kar hočeš,« je dejal, »toda ta ptič napoveduje nesrečo... Imam izkušnje z njim. Da se plaši ognja, je znano; ali tu sem videl na lastne oči, da bi se bil kmalu zakadil naravnost v ogenj. Obšla me je groza... To se mi je pripetilo že nekajkrat in nikoli ni bilo iz tega nič prida. Le prehitro se je pokazalo, da je kakega znanca zadavila divja zver ali je utonil v močvirju...«

Rogulin je vzel iz ognja gorečo vejico in si prižgal pipo.

»Mar misliš, da me plaši prazna vera, ka-li«, je nadaljeval, stiskaje z zobmi koščeno cevko svoje pipe... »Toda pomni, da ima tajga čisto svoje življenje in le-to svoje posebne zakone, ki jih je treba razumeti. Tajga ti je kakor neskončen ocean. V nji je mnogo takih reči, da o njih naši učenjaki še sanjajo ne. Ali je kakšen učenjakar proniknil na dno oceana in videl, kaj se ondudaj skriva? Prav tako ti je, brate, s tajgo. Daj prodri v vse njene goščave, če moreš! Tajga je nalik morskemu dnu. Mrak, senca. V nji se skrivajo kače in druga nečista golazen. Še korak ne stopiš naprej, da se ti ne bi lijana omotala okrog noge ali da ti ne bi kakšen trn opraskal kože.«

Zares, milijoni vsakovrstnih žuželk so nam brenčali in šelesteli nad glavami. To večno brnenje je jelo vplivati na živce. Vrh tega nismo mogli natančno poslušati zvokov in glasov iz tajge, kar je za take-le osamljene izgubljenice velikega pomena. In vedno je bilo kaj slišati: z leve in z desne, od vsepovsod so prihajali različni glasovi in zamirali v goščavah.

Tako smo besedovali o tem in onem in čas je naglo mineval. Čajnik je bil že docela izpraznjen, ko nas je nenadoma spreletelo od neugodja: v bližnji goščavi je čudno zaskovikala sova, za našim hrbtom pa je zlovešče zašumelo listje, kakor bi se bilo drevo streslo.

Ni minula minuta, kar se je začel nov, a že bolj oddaljen glas.

»Čujte, polnočni duhovi se oglašajo!« je dejal Rogulin in napeto poslušal.

Bilo nam je vsem nekam čudno tesno.

Taj-Va-čin je sedel kakor okamenjen in s široko odprtimi očmi strmел v nepronikljivo temo. V očeh se mu je videl odblesk ognja. Vsemu obličju se je poznalo, s kakšno napetostjo posluša. Ob

pogledu na kozaka in nanj je prijelo tudi mene.

V temi in megli, ki se je gostila okrog nas, je bilo brez dvoma nekaj sumljivega. Izkušena lovca, ki sta dolgo živela v tajgi, ne bi sicer toli pozorno poslušala nenavadnega sovjega skovikanja.

Nastala je taka tišina, da je bilo čuti prasketanje suhljadi na ognju in brne-nje peruti nočnih metuljev.

Ozrl sem se kvišku. Visoko, v ozki odprtini med krošnjami dreves, je migljala komaj vidna zvezdica. Videlo se je, kakor bi bila slabotna lučka, ki mora zdaj pa zdaj ugasniti: še enkrat, še dvakrat bo posinila, potlej pa jo vzame črna tema hladnega prostora...

Čeprav sem poslušal kar moči pozorno, nisem mogel ujeti ne enega količkaj sumljivega zvoka. Samo iz daljave, z desne strani je prihajalo neko komaj slišno šumenje. Tam se je valila reka, prodirajoč skozi ozko skalnato sotesko. Nisem vedel, ali moja spremljevalca poslušata šumenje reke ali pa čujeta kje stopinje zahrbtno se plazече zverine.

Prvi se je bil oglasil kozak. Pogledal me je po strani in rekel polglasno:

»Ni bilo sovje skovikanje, nàk!«

Obrnil se je h Kitajcu in ga vprašal:

»Nu, kako je po tvojem? Ali so skovikale sove tam ob reki, ali pa so se do-zivali ljudje?«

»Težko je presoditi«, je odvrnil Taj-Va-čin in na mah oživel. »Hunguzi mojstrski posnemajo sovje skovikanje.«

Nisem prvič slišal, da se gozdni razbojniki doživajo med seboj s svojim skovikanjem. Pravili so mi, da so v tem toli izurjeni, da niti izkušeni lovci, ki so prebili leta in leta v tajgi, ne umejo razločiti, je li sovji ali hunguski glas.

»Res da, težko je reči, čigav je glas,« je nadaljeval kozak, »toda meni se močno zdi, da so skovikali ljudje. Poznam jih po posebnem znaku, čeprav ne bi mogel pojasniti, zakaj in kako... Glej, zdaj so umolknili... Menim, da moramo brž pogasiti ogenj, da se nam ne pripeti kaj takega, kakor sem vama malo prej pravil. Res je vsenaokrog visoka trava, ali če ti tepci splezajo na drevo, nas brez truda opazijo.«

In ne bodi len, vzame Rogulin debelo palico in jame razmetavati na vse strani še goreče šibje.

Dvignil se je gost dim.

Kmalu so se zagledale v nepredorno temo plamteče oči rdeče žerjavice in zlo-vešča, tajinstvena tajga se mi je pokazala v vsej svoji grozi.

Poslušali smo slej ko prej do skrajnosti pozorno. Skovikanje se ni več ponavljalo. Niti šelest drevja ni motil napete tišine. Vzlic temu smo čutili v tej noči tujo, zakrinkano strahoto.

Rogulin je ta nastroj še zaostril, ko je šepnil:



»Moramo na stražo. Naravnost k drugi reki ne moremo; ondi je štirideset metrov globok prepad; na levi je visok rt. Samo dvoje izhodišč imamo: ali na desno ali nazaj. Mislim pa, da je naš položaj hudo resen. Stavil bi, da so nas hunguzi opazili, ko smo bredli čez reko. Takrat sem mislil, kako bomo ponoči mirno počivali. Nu, zdaj vidim, da je ta noč izgubljena...«

»Če so hunguzi,« — je šepnil Taj-Va-čin — »tedaj nam bo trda predla, bratci!«

»Zdaj je vsaka minuta važna«, je nadaljeval Rogulin resno. »Moramo se malce ogledati naokrog. Eden naj gre na desno, drugi pa proti rečni plitvini. Ti, Taj-Va-čin, pa ostani pri ugaslem ognjišču in čakaj, da se vrneva. Puške ostava tu pri tebi; s seboj vzameva le revolver in nož. Če zaslišiš streljanje, vedi, da je hudo z nama. Imaš tri puške: streljaj nenehoma, napravi velik hrup, kakor da nas je veliko. Če pojdejo na to zvijačo in se umaknejo, bomo lahko zadovoljni. Ako bo vse tiho, tedaj včasih zavekaj, saj si v tem mojster. Tako te bova našla, če bi bila na povratku pot zgorela.«

Ko smo se tako-le domenili, sva krenila z Rogulinom vsak na svojo stran. Kozak mi je ob slovesu zabičal: »Tako stopaj, da ne boš slišal še lastnih korakov.«

Tudi brez tega opomina sem hodil od sile oprezno, zakaj vedel sem, koliko bi me utegnil stati en sam nepreviden korak.

Imel sem preiskati pot od reke k našemu ognjišču. Začel sem prodirati skozi megleno temo v tisto smer, odkoder se je čulo novo sovje skovikanje. Previdno sem si odrival s poti drevesne veje. Ko sem vstopil v gosto travo, sem moral vsak hip obstati, ker je vedno kaj zašumelo; kakor okamenel sem čakal, da je bilo zopet vse tiho, tako tiho, da sem mogel poslušati svoj srčni utrip.

Tako sem se počasi pomikal med drevjem in travo in z grozo odganjal privide prenapete domišljije; veje, ki so se kdaj pa kdaj pokazale iz teme, so se mi videle kakor dolge, grabežljive roke, ki se iztezajo po meni. Na nekem mestu sem zadel v trnjev grm; dolge ščetinaste igle so se mi zarile v noge. Nad kolenom me je na mah zapelo in zaboletelo.

Moja naloga je bila priti vse do reke in se potem kolikor moči hitro vrniti. Hitel sem, kar se je dalo, zakaj v tem položaju je bila vsaka minuta zlata vredna. Po naključju sem bil zašel na ozko stezico, ki si jo je napravila zverjad in sem poslej lažje prodiral dalje.

Tedajci pa se oglasi zgoraj — iz temne drevesne krošnje — sumljiv šum. Na mah sem se stisnil k tlom, pritažil dih in uprl pogled tja, kjer je zašumelo. Nisem videl nič drugega kakor temo in obrise vanjo pogreznjenih vej drevesne krošnje. Samo na enem mestu, kjer ni bilo vejevje, je migljalo par zvezd.

Že sem se hotel vzravhati in iti dalje, kar se oglasi z vrha enega izmed dreves nad menoj močan, zopern sovji skovik, ki je pošastno odmeval daleč v tajgi.

Ni minila niti minuta, ko mu je odgovoril glas drugega nočnega ptiča.

Slutil sem, da to skovikanje ni nič kaj ugoden znak. Tedaj pa mi je nad glavo že prav razločno zašumelo.

Odveč bi bilo, da bi šel dalje k reki. Hunguska straža je bila odkrita. Drugi skovik se je oglašil baš na nasprotni strani prvega. Sovražnik nam je tedaj tičal za vratom.

Nisem se še vzdramil iz prve osuplosti, kar začujem desno od sebe — kakih pet, šest korakov daleč — neki šepet, v ka-

terem sem bil tenkoslično ujel dve ali tri kitajske besede.

Prvi hip nisem niti verjel svojim ušesom. Mislil sem, da me prenapeti posluh vara.

Toda ko sem slišal šepet v drugič, mi je orosil čelo mrzel znoj.

Ni mogla biti zgolj čutna varka. Od šepetajočega človeka me je ločila samo visoka, gosta trava, ki je tvorila steno z obeh strani stezice. Nekaj korakov proč — in znašel bi se bil pred hunguzovim obličjem...

(Dalje)

Živi kristali

Veliki švedski pesnik in mislec Strindberg se je mnogo bavil tudi s prirodnimi vedami. Napisal je med drugim razpravo o »zdihovanju kamnov«. Seveda ne smemo tega »zdihovanja« vzeti dobesedno, ampak pesniško, vendar pa toliko realno, da so tudi rude živa bitja kakor živali in rastline. Ta misel, ki se je poprej morda videla kot izrodek pesniške domišljije, je v zadnjih časih postala resen predmet raziskovalnih učenjakov.

Najzanimivejša v tej smeri so pa raziskovanja univ. prof. dr. Karla Przibrama, ki je nedavno v neki strokovni reviji objavil zanimivo sporočilo. Prišel je namreč do spoznanja, da se najprej stisnjeni, potem pa z radijem obsevani kristali kamene soli pobarvajo, in sicer se navzamejo najprej temnozeleno-rumene, do črne barve, ki nato preide podnevi v sinji odtenek. Barvanje je posledica motnje, deloma tudi razpadanja notranje zgradbe kristalov, torej hkrati tudi znak bolezni.

Prof. Przibram je nadalje ugotovil, da nastanejo tam, kjer so prej bili stisnjeni in bolešno pobarvani kristali kamene soli, nekakšni svetlejši obroči, ki se razširjajo po celem kosu. Kristal je bolezen sam izlečil, svoje razpadanje ustavil in se obnovil. Ta proces imenujemo s strokovnim izrazom rekristalizacija.

Poizkusi z rekristalizacijo so pokazali, da gre za resnično zdravljenje. Mesta, ki so postala svetlejša se dajo razklati kakor ugotavlja prof. Przibram po načinu kristalov. Po razkolu nastanejo velika gladka in zrcaleča se kristalna polja, medtem ko so stinjena in črna polja vlaknasta in luska. Zdravljenje se vrši zelo naglo, napreduje namreč za desetinko milimetra na dan. Tudi v narodi najdemo sinje kristale kamene soli z brezbarvno okolico. Svetla mesta pričajo, da je sinji, torej bolni kristal na potu okrevanja in sicer to dosegel brez obsevanja z radijem. Tako odstrani brez tuje pomoči, sam iz sebe vsako bolezen. Kristali torej niso toza gmota ter hranijo v sebi trajno živje, čeprav počasi odigravajoče se življenjske procese.

Potopljeno mesto **=====** **=====** v Sredozemskem morju

Pogumni možje so prodrli v ledene polarne kraje, v tropske goščave in žgoče puščave, da raziščejo še neznane kraje naše zemlje. Drugi so se tipali za sledovi minulih kultur ter odkrili počasi prazgodovino človeške civilizacije. Zemlja je danes temeljito raziskana, bele lise so že domala izginile z zemljevidov.

In vendar sta še dve tretjini zemeljske oble zagrnjeni s skrivnostnim pajčolanom. Kaj je in kaj se godi na dnu oceanov, o tem ne vemo skoraj ničesar. Res je, da so vse morske globline precej natančno izmerjene, tudi nekaj prav svojevrstnih življev so že potegnili iz temnih morskih globlin na površje, a to je bore malo, vemo samo, da je življenje tudi v največjih globlinah, kjer vlada večna tema in kjer na vsem živim tišči silni vodni pritisk.

Znanost trdi, da se je vse življenje začelo v vodi. V obrežnih plitvinah so se začela iz neskončno majhnih praživi počasi razvijati vse večja in popolnejša bitja prav do gigantskih zavrijev, ki so bržkone propadli ob začetku ledene dobe, ko so se nekatere teh praživali preselile iz morja na kopno, med tem ko so se druge umikale čedalje globlje v ocean, kjer so na morskem dnu živele še skozi neštete generacije. V morske globline namreč ni prodrli mrzaz ledenikov, ki so se za tisoče in tisoče let razgrnili čez dobršen del zemeljskega površja. Ali tam spodaj še žive potomci teh velikanov, ali so med tem spremenili svojo vnanost in način življenja? Ničesar ne vemo.

Kaj ovira raziskovanje oceanskih globlin? Samo vodni pritisk in tema. Ali bo moderna tehnika mogla kdaj premagati te ovire? Že pred tristo leti so izumili potapljaški zvon, pozneje pa potapljaške obleke in oklepe, ali oboje človeka ne ščiti zadosti pred vodnim pritiskom. Kaj znatno boljšega pa danes, žal, še nimamo. Nekateri pogumni možje so se hoteli navzlic pomanjkljivi opreči spustiti v večje globline, pa niso bili deležni ne moralične ne denarne podpore; ljudje so se jim smejali, kakor vsem drznim novo-

tarjem in marsikateri je poplačal svoj idealizem z življenjem.

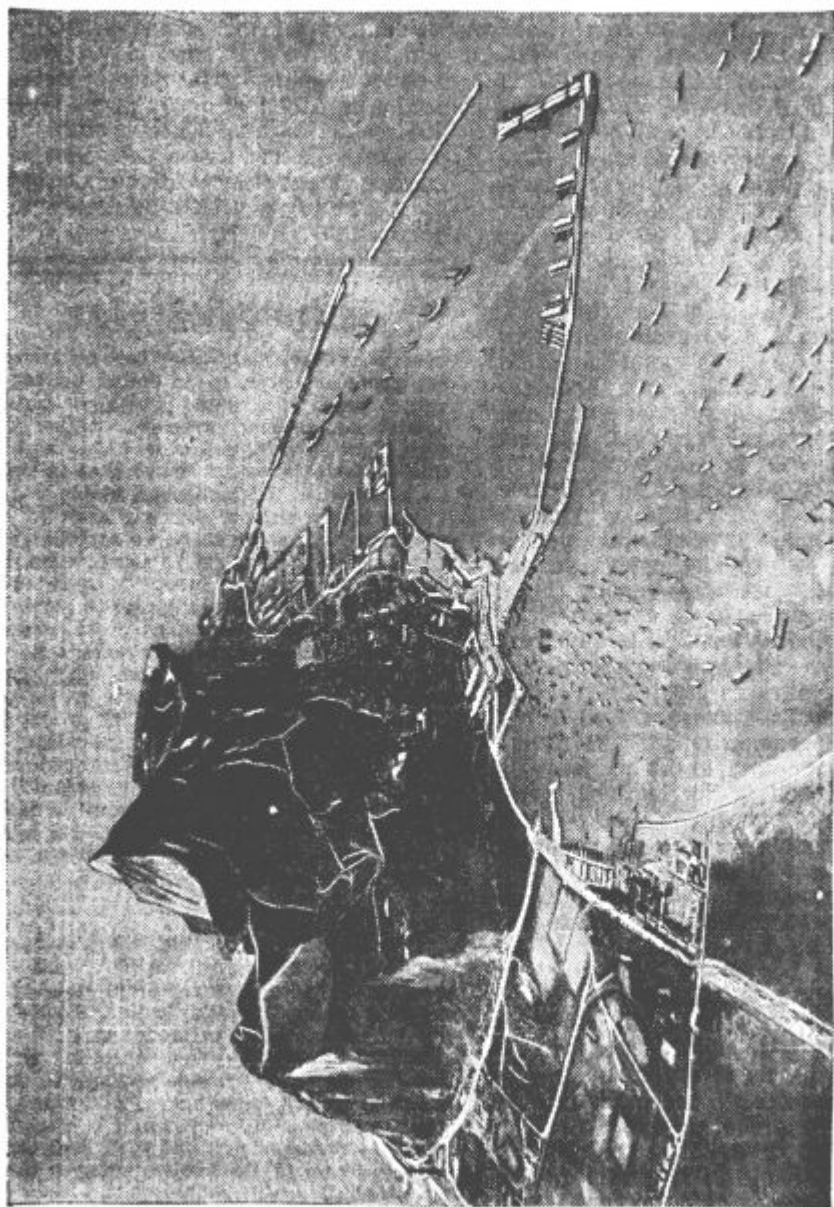
Eden najpodjetnejših pionirjev raziskovanja morskih globlin je ameriški elektroinženjer dr. H. Hartman iz New Yorka. Ta mož je po nekaterih uspeših poskusih zgradil poseben potapljaški cilindar in opremil malo ekspedicijo, ki je raziskala morsko dno v Napolemskem zalivu, kjer je napravila krasne fotografske snetke potopljenih razvalin klasičnih rimskih palač, potopljenega mesta Paleopolis in podvodnih obokov, ki razsvetljujejo »azurno jamo« na otoku Capri. Za Američana se je zavzel sam Mussolini, ki z vsemi sredstvi podpira nevarno, a mnogo obetajoče raziskovanje. Profesor Maluri, ki vodi izkopavanja v Pompejih, je opomnil dr. Hartmana, da so baje že nekoč poprej potapljači pri otoku Rodu zagledali ko zlato se bleščeče ostanke »Kolosa z Roda«, eno izmed sedmerih čudov starega veka. Ostanki so pa baje tako globoko, da se jim v navadni potapljaški opreči ni mogoče približati. Svetoval je dr. Hartmanu, naj bi se o prvi priložnosti preveril, koliko resnice je na stvari.

Sredozemsko morje, morje antičnega sveta, je jako vabljivo za taka raziskovanja. Dr. Hartman domneva, da je na njegovem dnu tekla zibelka vse civilizacije, ko je bila tamkaj še rodovitna, napol tronska nižina, pravi raj v primeri z odličnimi stepami, ki so se raztezale preko vse osrednje Evrope. Sredozemsko morje izpariva ogromne množine vode, tako da jo reke, ki se stekajo vanje, komaj sproti nadomeščajo. V davnih časih je to morje ločil od Atlantskega oceana skalnati greben, ki se je vlekel preko Gibraltarja iz Afrike proti Španiji. Del globoke, tople kotline sta bržkone zavzemali dve jezeri, ki ju je ločil ozek pas višavja, raztezajočega se med Italijo in Tunisom. Jezeri pa sta bili zvezani z ozkim prekopom, kakor so domnili z merjenjem. Rodovitna tronska dolina je bila zelo ugodna za naseljevanje in bivanje človeka, zakaj vse na okoli je bilo ostro, neprijazno podnebje, a do-

bršen del severne zemeljske polute je bil pokopan pod več sto čevljev debelo ledeno skorjo. Tako je moralo biti proti koncu zadnje ledene dobe.

Potem je nastala velikanska sprememba. Ogromni ledeniki so se začeli tajati. Neznanske gmote vode so drle

no mrzlo morje v lepo, obljudeno dolino. To je bila nemara najstrašnejša katastrofa, kar jih pomni človeški rod. Kaj je pravični vesoljni potop biblije? Vsa stara ljudstva, ki so živela ob Sredozemskem morju, si pripovedujejo prastaro povest o velikanski, vse uni-



Projektični gibraltarski predor, ki bi bil dolg 30 km, bi omogočil direktno potovanje z vlakom iz severne Evrope v severno Afriko. Ker bi bil vhod v predor v območju gibraltarskih topov, skuša Španija pridobiti trdnjavo od Angležev. Slika prikazuje trdnjavo s letale

v ocean, čigar gladina se je čedalje bolj dvigala. Kmalu je začel Atlantik preplavljati skalnato pregrado v Gibraltarju, ki jo je slednjič popolnoma porušil. V divjih hudournikih je udrlo lede-

čujoči povodnji, ki je v predzgodovinskih časih preplavila dežele. Rešili so se samo tisti ljudje, ki jim je uspelo pravočasno umakniti se na celino, ali pa splezati na najvišje gore, katerih

vrhovi so kot otoki ostali nad vodo. Otok Malta skriva še nešteto tajnosti, med drugim globoko v skalnata tla izvožene kolesnice, ki pričajo, da so morali tod mnoga stoletja voziti težko naloženi vozovi s človeško vprego.

Med raziskovanjem je dr. Hartman spoznal, da mora svoj potapljalni aparat v marsičem spopolniti, če se hoče približati vsem tem rečem. V prvi vrsti je bilo treba aparat toliko povečati, da je dobil v njem prostora za dva človeka in izumiti boljšo podvodno razsvetljavo. Iz te potrebe je nastal nov potapljaški aparat, ki ga bo dr. Hartman uporabljal na novi ekspediciji v globine Sredozemskega morja.

Predaleč bi nas privedlo, ako bi hoteli novi Hartmanov aparat opisati v vseh podrobnostih. Za varnost je v vsakem pogledu zelo vestno preskrbljeno. Aparat vežeta s pomožno ladio telefonski in električni kabel. Toda tudi v primeru, da bi se po nesreči oba pretrgala, aparat ni izgubljen, ker ima pomožne baterije in sam zopet splava na površje. Za potapljanje ne potrebuje balasta, marveč ga vleče v globino majhen propeler na električni pogon. Kakor hitro se propeler ustavi, se ves aparat zaradi lastnega vzgona takoj dvigne na površje. Zrak v notranjščini se avtomatično nadomešča iz cilindrov, napolnjenih s stisnjenim kisikom; izprijeni zrak pa srka električni ventilator v absorpcijske aparate. Več izredno močnih žarometrov služi za osvetljevanje predmetov, ki jih nameravajo fotografirati pod vodo. Svetlobni žarki se dajo tako usmeriti, da se v vodi prav malo odbijajo, tako da so snete slike zelo jasne v obrisih.

Poleg navadnega fotografiranja je urejeno tudi za snemanje s filmsko kamero, ki lahko obratuje na ročni ali pa na električni pogon. Za opazovanje s prostim očesom je vdelano v aparat široko razgledno okence, ki se neprodušno zapira z debelimi lečami iz kremenca. Kaj pa da je opremljen aparat tudi z mehaničnimi prijemalkami, ki lahko grabijo precej velike in težke predmete ter jih dvignejo na površje.

Prav sedaj snuje dr. Hartman družbo za proučevanje morskih globin, ki bo vsako leto pošiljala znanstvene ekspedicije v Sredozemsko morje. Z vsemi modernimi pripomočki opremljenimi ekspedicijam se tod nedvomno obeta prav dober lov. Ako se uresničijo načrti podjetnega Američana, se smemo

nadejati marsikakega presenetljivega odkritja z dna morja. Eden prvih obiskov ekspedicije bo veljal potopljene-mu predzgodovinskemu mestu, ki ga je dr. Hartman odkril med otokom Sicilijo in Tunisom, v globini kakih 120 m. Lega tega neznanega mesta je bila za veliko predzgodovinsko naselbino uprav idealna, zakaj tod so se križale vse poti iz Afrike v Evropo in vsi prehodi med vzhodnim in zapadnim jezerom, preden je Atlantski ocean preplaval sredozemsko kotlino. Raziskovanja bodo pokazala, če to potopljeno mesto ni nemara izgubljena »Atlantida«, okrog katere se plete toliko tajinstvenih legend.

Človeški glas

postaja zvoneč. Tako vsaj trdi neki angleški profesor petja, ki je ondan na predavanju pred glasbenim društvom oznanil dejstvo kot gotovo: barvenost (timber) našega glasu se veča, kakor davki in draginja. Čim dalje težje najdeš prave base in pristne kontraalte. Z glasbenega vidika živimo v dobi kompromisov, dobi baritonov in polsopranov. Ali se da ta pojav raztolmačiti? Gotovo se da. Najprej se nam vrine misel: ker se žena bolj in bolj močati, se pa morda moški poženčuje? Ako je stvar taka, bi bilo razloženo, zakaj postaja moški glas čist in jaren. Toda ta razlaga ne velja, kajti ženski glas se tudi viša. Torej treba drugega pojasnila. Daleč ga ne pojdemo iskat. Samo prislusnimogo godbi sodobnega življenja, pa bo. Po ulicah in celo po cestah imamo rezko spremljanje »samodrčev«. Obedujemo in večerjamo ob škripanju saksofonov. V svetem domačem ognjišču se je utaboril zvočnik. Ne iz notranjega nagona, temveč iz vnanjega nam postaja glas zvočen.

NOTE

Devet sto let je poteklo, odkar je menih Guido d' Arezzo razložil papežu Ivanu XIX. svoj novi način, kako morejo pevci brez učitelja razbirati pevsko knjigo. Sicer so že pred njim v starem in srednjem veku skušali rabiti znake (latinsko abecedo) za dane glasove, toda Guidova zasluga je, da je sekirice spravil v sistem. Pravi oče glasbene pisave se je rodil najbrže v pariški okolici. Mladenič je stopil med benediktince pri Ferrari. Po svojem značaju je vse prekašal. V svojih sodbah je bil tako prizanesljiv, da je zbudil zlovoljo pri ostalih redovnikih, ki so ga očrnilli pri predstojniku. Umaknil se je v samostan v Arezzo, da bi počakal sode, ki naj bi se izrekla o njem. Medtem je izumil svojo pisalno metodo. Mesto Arezzo mu je postavilo lep spomenik.

Francè Seunig

Zlato

Ni je morda na svetu dobrine, ki bi v življenju človeštva in narodov od naj-davnejših časov igrala tako važno vlo-go kakor zlato, ta tajinstvena rumena kovina, ki je na svetu povzročila že toliko zla. Boj za posest zlata se vleče ka-kor tanka nit skozi vso zgodovino člo-veštva; poželjenje po tej kovini pa je bilo že nešteto krat povod za usodepolne zgodovinske dogodke.

Tudi trezno misleči ljudje pripisujejo pogosto zlatu neko tajinstveno moč in

imamo vendar še druge žlahtne in žlaht-nejše kovine, ki se jim vrednost in cena prav občutno spreminjata. Povsem na-ravno bi se tudi cena zlatu po različnosti povpraševanja in ponudbe gibala nav-zgor in navzdol, če zlato samo ne bi bilo merilo vrédnosti in podlaga denarnih si-stemov. Cena zlatu se v denarju prav za prav sploh ne more izražati, prav ta-ko kakor n. pr. ne moremo določiti cene za pšenico v mernikih pšenice.

	ZED. DRŽ. AMERIŠKE	74.3
	FRANCIJA	42.5
	ANGLIJA	18.5
	NEMČIJA	13.9
	JAPONSKA	13.5
	ŠPANIJA	12.6
	ITALIJA	7.0
	NIZOZEMSKA	4.6
	BELGIJA	4.2
	ŠVICA	3.0
	POLJSKA	2.0
	JAVA	1.7
	ŠVEDSKA	1.7
	ČILE	1.5
	RUMUNIJA	1.4
	DANSKA	1.2
	NORVEŠKA	1.0
	ČEŠKOSL.	1.0
	MADŽARSKA	0.7
	AVSTRIJA	0.6
	JUGOSL.	0.5
	BOLGARIJA	0.3

Zlati zakladi novčaničnih bank v posameznih državah, izraženi enotno v mi-lijardah francoskih frankov (1 franc. fr. = 2.23 Din)

posebne lastnosti napram vsem ostalim dobrinam sveta. Zato gotovo ni odveč, če enkrat brez predsodkov in objektivno presodimo, ali smo upravičeni pripiso-vati zlatu tako važno vlogo v življenju človeštva.

V šolah so nas učili, da je zlato žlaht-na kovina, ki se ji vrednost med vsemi dobrinami najmanj ali skoro nič ne spre-minja in je zaradi tega zlato tako rekoč v naprej določeno, da se ga poslužujemo kot splošnega merila vrédnosti odnosno kot plačilnega sredstva. In vendar je taka trditev prav tako neosnovana ka-kor če n. pr. trdimo, da je Amerika za-to bogata, ker ima za toliko in toliko milijard zlata.

Naivno je misliti, da je stabilnost cene zlata posebna naravna lastnost zlata, ko

Stabilnost cene zlata je edino posledí-ca okolnosti, da tvori zlato podlago za denarne sisteme in so zaradi tega v državah z urejeno valuto novčanične banke po zakonu primorane prodajati in kupovati zlato po določeni ceni. Tu, ka-kor vidimo, ne gre za nikako posebno lastnost zlata.

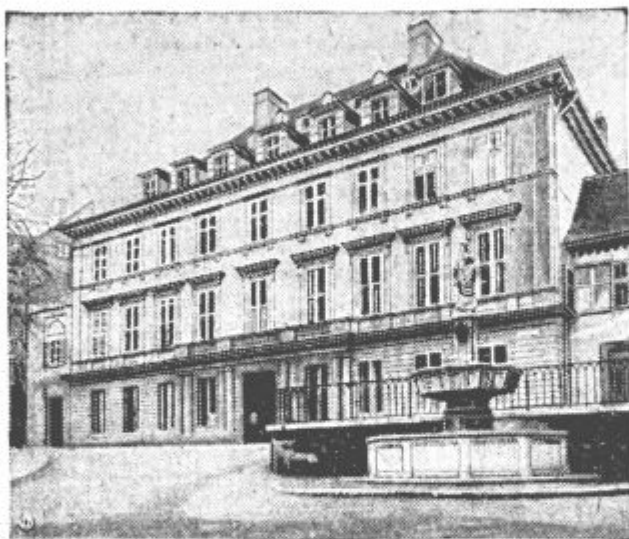
Ker pa spremembe vrédnosti zlata ne morejo vplivati na njegovo ceno, zato morejo najti izraza le v zmanjšanju ali povečanju kupne moči denarja. Po vojni so se svetovne cene zaradi kopičenja zla-ta v Ameriki znatno dvignile in so bile za 60—80 % višje nego pred vojno, da-nes pa so v zvezi z zopetnim pritokom zlata v Evropo le še za 40—50 % višje. Dejansko pa se po vojni ni podražilo blago, temveč zlato je izgubilo na vred-

nosti, ali z drugimi besedami merilo vrednosti se je zmanjšalo.

Sicer pa je vrednost, ki se danes pripisuje zlatu precej problematična, saj izhaja predvsem od njegove uporabe kot podlaga denarnih sistemov. Pretežni del vsakoletne proizvodnje zlata služi danes denarni potrebi svetovnega gospodarstva in le manjši del se porabi za predelavo v industriji in obrti. Če bi danes države opustile zlato valuto in prevzele kak drug stabilni sistem, tedaj bi brez dvoma doživeli katastrofalen padec cene zlata, kakor to vidimo danes pri srebru, ki so ga sedaj tudi velike azijske države (Kitajska, Indija, Perzija) pričele opuščati kot merilo vrednosti in plačilno sredstvo. Cena srebru je zadnja leta ta-

od vseh evropskih držav, pri tem pa ni niti v stanju, da bi ustalila svojo valuto.*

Res je, sicer, da so danes vsaj velike države primorane za izravnavo viškov v mednarodnem plačilnem prometu držati gotove zlate rezerve, in sicer toliko časa, dokler ne najdemo v ta namen drugega boljšega sredstva. Toda današnje ameriške zlate rezerve presežajo znatno potrebe sigurnosti in če bi danes Zedinjene države prodale le eno četrtino svojih zlatih rezerv, bi samo na 6 odstotnih obrestih pridobile na leto 2 in pol milijarde dinarjev. V pogledu kopičenja zlata pa danes tudi Evropa ni pametnejša. Saj evropske države kar tekmujejo med seboj, katera bo imela več zlata.



Svetovna banka

Za sedež Svetovne banke je bila izbrana stara patricijska hiša »Kirchgarten« v Baslu. Poslopje je v ugodnem prometnem položaju ter se je že do sedaj uporabljalo za razne urade. Banka bo pričela poslovati po možnosti že 1. apr.

ko padla, da znaša le še eno tretjino cene, ki je veljala pred petimi leti.

Morda se bodo že prihodnje generacije čudile naši naivnosti, s katero obožujemo zlato in ga kopičimo, da nam brez pravih koristi in brez haska leži v tresorjih novčaničnih bank. Samo v kletah federalnih bank Zedinjenih držav leži danes za 167 milijard dinarjev zlata. Povsem napačno se sklepa, da je Amerika bogata, ker ima toliko zlata; nasprotno, le ker je tako bogata si lahko dovoli luksuz, da ima v zlatu brezobrestno investiranih kar 167 milijard dinarjev. Bogastvo naroda nikdar ne more izvirati od posesti zlata, temveč le od racionalne organizacije in zmožnosti produkcije. Le oziroma se na Španijo, ki gotovo ne spada med bogate evropske narode, čeprav ima relativno največ zlata

Kako dolgo bo svet še oboževal zlato tele, je težko predvideti. Na eni strani moramo upoštevati, da je vera v zlato kot edino stabilno merilo vrednosti še močno ukoreninjena med narodi, na drugi strani pa ne smemo pozabiti, da se prestol, na katerem sedi zlati mamon, že precej maje. Še pred vojno so bile skoro povsod v prometu številne milijarde kovanih zlatnikov, danes pa imamo v večini držav samo še papir v obliki bankovcev, ki je kot plačilno sredstvo gotovo primernejši, dokler se država ne polasti strojev za tiskanje bankovcev, kakor je to bilo med vojno in po vojni.

*Španija ima približno dvakrat toliko prebivalcev in 27 krat toliko zlata kakor Jugoslavija, ki ima že pet let povsem stabilno valuto.

Naši potomci se bodo morda le še megleno zavedali, da je denar v zvezi z zlatom. To je velik napredek, če pomislimo, da je Nemčija imela še nekaj let pred vojno velike težave, ko je uvedla bankovce po 10 mark. Delavci so te bankovce pri izplačilu mezd odklanjali in so zahtevali zlatnike.

Da je mogoč denarni sistem brez vsake opore na kako dragoceno kovino, nam je že pokazala zgodovina avstrijskega goldinarja, ki je po ukinjenju relacije napram srebru (l. 1878) skozi 14 let obdržal popolno stabilnost, čeprav je med tem vrednost srebra padla za 40 %. Sličnih primerov smo imeli dovolj tudi po vojni.

Teoretično je popolna opustitev zlatega denarnega sistema povsem mogoča, kakor hitro se kulturne države vzajemno odločijo, da nadomestijo zlato s kakim drugim mednarodno prizanim sredstvom za kritje denarnega obtoka, ki bi bilo razpoložljivo v relativno prav tako omejenih količinah kakor zlato. Denimo, da vse kulturne države, odnosno njihove novčanične banke izročijo Društvu narodov ali pa novi Banki za mednarodna plačila svoje zlate zaklade v zameno za bone, glaseče se na gotove

večje količine zlata (n. pr. 1 milijon francoskih frankov). Od tega trenutka bi novčanične banke v teh državah namesto zlata kupovale in prodajale po nespremenjenih relacijah te bone, s katerimi bi se izravnavali viški in primanjkljaji v plačilnem prometu med državami. V praksi bi se torej ne spremenilo mnogo, prenehalo pa bi prevažanje zlata iz ene države v drugo. Do popolne ločitve od zlata pa bi seveda prišli šele tedaj, če bi Društvo narodov prenehalo tudi izdajati nove bone za novo producirano zlato. To bi škodovalo le zlatim rudnikom, omogočilo pa bi, da se s premišljenim povečanjem ali zmanjšanjem obtoka teh bonov (ki bi se formalno glasila še na zlato) regulira in stabilizira kupna moč denarja za vse kulturne države in da se tako preprečijo slične spremembe v kupni moči denarja, kakor jih danes vidimo v obliki draginje. Denimo, da je vse to že izvedeno; ali ne bi v takem primeru Društvo narodov lahko brez škode za človeštvo in brez škode za svetovno gospodarstvo potopilo ves pri njem nakopičen zlati zaklad sredi Atlantskega oceana. Vrednost denarja bi zaradi tega gotovo ne padla.

Obnovitev kavčuka

Sirov kavčuk se polagoma izprevrže v smolasto stanje po pojavu, ki bi mu rekli razpuščanje (francosko: stickage). Razpultev ali vulkanizacija, ki obstoji glavno v tem, da se dodaja v primernih količinah žvepla presni proževini, zavira ta prirodni razvoj, ki ga znatno pospešujeta luč in toplota. Vendar vemo, da se vsa podelana proževina prej ali slej omeha, če ni zadosti vulkanizirana, ali pa strdi, kadar je vulkanizacija pretirana.

Vojaški lekarnar Bruère je nedavno pokazal, da je možno preprečiti to staranje proževinastih predmetov s tem, da se namoči v vazelinskem, oziroma parafinskem olju. Mrzlo učinkovanje tega olja ohranja proževino; gorko učinkovanje pa omeči proževino, ki se že pretvarja. Vendar se prenavljajo zgolj otrdeli predmeti; parafinsko olje ne vpliva kdo ve koliko na pretvorbo po mehčanju. Korist tega preprostega načina za ohranitev proževinastih predmetov je razvidna sama ob sebi.

AMERIKA MALO LETA

Večina letalskih podjetij v Zedinjenih državah so zabeležila hud primanjkljaj, kakor je izjavil glavni poštni predstojnik v nekem govoru v Clevelandu. Sam obsta-

nek zrakoplovnih družb je na prevesici in Brown ne vidi drugega leka za zlo, kakor da država krepko podpre poštno letalstvo. Doslej je bilo v letih okoli 200 avionov in 250 privodnikov zaposlenih s prevažanjem pošte. Držijo se stalnih smeri ter prebrzijo blizu 40500 milj v 24 urah. Čudna reč: edina letala, ki nekaj nesejo, so tista, ki prenašajo potnike na poskusnih poletih po 10 do 30 minut. Američanom se torej še hlačice treso na letalih. Podobni so detetu, ki si še ne upa hoditi samo, veli Daily Telegraph. In zračne družbe si ne bodo onkraj velike luže napravile denarja prej, nego se da stanovništvu veselje do vzduha. Da bi to dosegle, so šle posamezne družbe tako daleč, da so izenačile cene z železniškimi vozovnicami ali pa nastavile še nižje cenovnik.

BREZZICNI BRZOJAV V SOLI

Neko število francoskih šol dobi v kratkem sprejemne priprave za brezžično brzojavstvo. Naj ob tej novici omenim, da so nedavno uredili slično postajo na vseučilišču New Utrecht v Brooklynu. Ta univerza, ki drži blizu 2500 dijakov, ima telefonsko omrežje, da se oddaja po vseh amfiteatrir bodisi kakršnokoli predavanje, govorno na radio, ali pa kak tečaj, ki se vrši v kaki poslušalnici, prirejeni nalašč v to svrhu.

== Grozote bodoče vojne ==

Kljub lepim, optimističnim govorom na razorožitvenih konferencah napovedujejo vojni strokovnjaki vedno nove strupene pline za bodočo kemično vojno. V naslednjem podajamo nekaj podatkov o strupenih plinih iz razprave švicarske kemičarke dr. G. Wokerjeve, članice mednarodne zveze za mir:

Strupeni plini so že sami po sebi silno orožje, a v zvezi z drugimi razdiralnimi sredstvi moderne vojne bo njih učinek

postojankam ter usmrtil 6000 ljudi. Zastrupljenje s klorom ima strašne posledice. Žrtve muči silen kašelj, s katerim se hoče telo iznebiti od plina uničenih delov pljuč. Ker so pa uničene tudi krvne posodice dihalnih organov, začno bolniki kmalu bruhati tudi kri, kar že pomeni bližnjo smrt. Ali preden jih smrt reši trpljenja, morajo prestatiti še strašne muke zaradi dušenja, kar lahko traja nekaj ur, a tudi več dni in tednov. Priporočajo, da v svetovni vojni ni nič



S poletnih manevrov angleške vojske: dva vojaka iz oddelka strojnih pušk z maskami proti plinu

uprav grozoten. V nekaj minutah bodo prinesli smrt obširnim pokrajinam, s katerih bodo pobrali moše, žene in otroke, kakor pobere požar travo s prerijske, da od nje ne ostane niti sledu. V nekaj urah bodo smrtonosne plinske bombe umorile milijone ljudi, kakor je dejal angleški general Groves. In to ni samo angleško mnenje; enako mislijo tudi v drugih državah. Načelo bodoče moderne vojne bo: uničenje sovražnega ljudstva za ceno uničenja lastnega naroda in države.

Strupene pline so najprej uporabljali v bitki pri Ypresu (aprila 1915). Nemci so privlekli na fronto bombe, napolnjene s klorom, in ko je zapihal ugoden veter, so odprli vse hkrati. Strupeni rumeni plin se je zakadil proti sovražnikovim

bolj podžigalo sovraštva do nasprotnikov, ko pogled na nesrečne žrtve prvih plinskih napadov.

Klor so kmalu zamenjali močnejši strupi. Deloma zaradi tega, ker se klor prehitro izda po svoji barvi in ker ga človek takoj zavoha, največ pa zaradi tega, ker so takoj po prvih napadih uvedli učinkovite plinske maske, ki so praktično popolnoma paralizirale njegov učinek. En odstotek klora v zraku že povzroči smrt, ena tisočinka in celo deset-tisočinka pa huda zastrupljenja, zvezana z dolgotrajnim hiranjem.

Mnogo bolj učinkoviti strupi so različne klorove spojine, ki se lahko spravijo v sovražnikove vrste popolnoma neopazeno. Semkaj spada tudi prosluli fos-

gen, o katerem se je mnogo govorilo za časa hamburške plinske katastrofe. Fosgen je spojina ogljikovega oksida in klora v svetlobi. Fosgen in »Perstoff« so v vojni imenovali »orožje zelenega križa«, ker je bila vsa ta plinska municija označena z zelenim križcem. Fosgen je petnajstkrat bolj strupen od klora. Približno pol grama tega plina v kubičnem metru zraka organizem že tako poškoduje, da je smrt skoraj neizogibna.

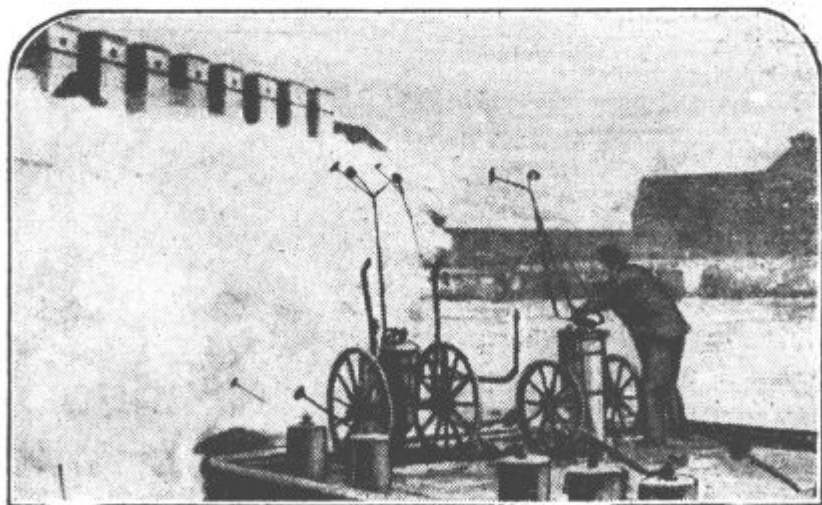
Fosgen je tem bolj nevaren, ker se učinki pokažejo šele nekaj ur po vdihavanju, med tem pa si zastrupljenec dovoli še vsakovrstne napore, ki se potem dvojno maščujejo. Strašnejši od fosgena je »Perstoff«. Zastrupljenje s tem plinom so Angleži imenovali »utopljenje na suhem«. Pljuca se namreč tako poškodujejo, da jamejo pljučne žilice in mehurčki propuščati sokrvice, ki polagoma zalije vsa pljuca. Bolnik se slednjič v groznih mukah utopi tako rekoč v lastni krvi. Med orožje zelenega križa spada tudi klorpikrin, ki povzroči vnetje pljuč in preplavo s sokrvice.

Plinskim napadom je naglo sledila obramba s plinskimi maskami. Sicer se je govorilo tudi o nekakšni etiki plinske vojne, toda ta »etika« je zasledovala samo namen, dodati plinom take primesi, da bi bolj sigurno prodrli nasprotnikove maske. V ta namen so začeli kloru primešavati fosgen in klorpikrin. Ko so se sovražnikove maske prilagodile tudi tej mešanici, so morali poseči po še radikalnejšem strupu. V bitki pred Nieu-

portom (13. julija) so uporabljali neko snov, ki je gladko prodrla vse maske. Brez mask je bil končni boj seveda la-



Zatočišče pred strupenimi plini v Rusiji



Nemški stroji za proizvodnjo umetne megle, ki skrije napadajočim letalom kraje, kamor hoče sovražnik metati bombe s strupenimi plini

hak; strupeni plini zelenega križa so pokončali nesrečne, vsake obrambe oropane žrtve. To pot so prvičkrat uporabljali poleg plinov tudi trdne strupe, zmlete v prav fin prah. To municijo, ki jo v glavnem tvorijo arzenove spojine, so označevali z modrim križcem. Municijski modrega križa se je po vojni močno spopolnila in daleč prekaša ono, ki so jo uporabljali v vojni. Mnogo se govori zlasti o levizitu, imenovanem po iznajditelju profesorju Lewisu iz Chicaga, ki ima kakor sorodni gorčični plin lastnost, da neovirano prodira skozi obleko do kože, tako da mimo pljuč tudi po tej poti razširja smrtonosni učinek svojega strupa.

Tik pred koncem svetovne vojne so Američani izdelali ogromne množine tega vojnega praška, ki so ga imenovali »rosa smrti«. Nameravali so ga uporabljati v zračnih napadih na Berlin. Izdelovali so že po 500 kg težke bombe, ki naj bi opravile poslednje razdiralno delo velike vojne nad zakrknjeno sovražno prestolnico. Tri kapljice tega strupa povzročijo gotovo smrt, ako pridejo kjerkoli v dotik s kožo.

Po vojni je uspelo sestaviti še učinkovitejše strupe, ki združujejo v sebi vse kvalitete municije modrega križa, spojene s strupenostjo pruske kisline. Natančnejši podatki o teh vojnih strupih se seveda ne morejo dobiti. Ali če upoštevamo besede maršala Focha, ko govori o plinih, ki »prodro vsako masko in v nekaj minutah povzročijo smrt«, si lahko mislimo, kako grozen utegne biti njih učinek.

Ameriški brigadni general Fires je l. 1925. dejal, da so vsi povojni strupeni plini in praški, ki so nastali deloma s kemičnimi pretvorbami ali s smotrenim mešanjem prvotnih sestavin, najmanj petdesetkrat bolj učinkoviti, kot oni iz vojnih časov. In njegova cenitev je danes nedvomno že zastarela.

Med najhujše strupene pline spada tudi gorčični plin ali yperit, kakor so ga nazivali Francozi in ki je že v svetovni vojni igral velikansko vlogo.

Ta zavratni vojni strup in še marsikateri drugi, ki jih splošno imenujemo strupene pline, ni plin v fizikalnem pomenu besede, marveč tekočina z visokim vreliščem, ki se kot fina megla razprši po zraku nad napadenim krajem. Vse to najlaglje oskrbe letala. Kapljice gorčičnega plina padajo zaradi lastne teže na zemljo, kjer pokrijejo vse z neskončno tenko, nevidno in tudi drugače nezaznato plastjo: Neopaženo se pilepijo na oble-

ko in obutev ljudi, ki na ta način zane-sejo strup v hiše, na bojišču pa v strelske jarke in zaklone. Na toplem začno kapljice izparivati: gorčični plin se pomeša z zrakom in začne skozi pljuča in kožo prodirati v telo. Nekako 6 ur pozneje, ko je vsaka pomoč navadno že prekasna, se začne kazati na telesu prvi karakteristični učinki strupa. Najlaglje bi jih še primerjali s poškodbami, ki jih povzročajo opekline na živih substancah vrhne kože, sluznic, trepalnic, roženice in šarenice očesnega jabolka ter sapnika in pljuč.

Po koži se spuste mehurji različne velikosti, ki se včasih sprevržejo v odprte, težko celjive rane, dojemljive za vse mogoče nalezljive bolezni. Na obeh se napravijo gnojna vnetja. Najhuje pa trpe pljuča, ki jih strup tako razje, da nastanejo v njih cele izvotline. Iz pokvarjenih lasnih žilic jame pronicati sokrovica, ki se spreminja v dve vrsti staničevja, katero tako zamaši zračne kanale in mehurčke, da bolnik komaj še diha. Vsak trenutek ga hoče zadušiti, a kakor da muka še ne bi bila zadosti velika, ga vrhu tega napadajo še krči. Po pravici bi lahko govorili o tedne in mesece trajajočem mukepolnem zadavljanju. Nič manjše ni razdejanje, ako strup zaide v krvni obtok. Tukaj najprvo uniči rdeča in bela krvna telesa. Na ta način se sprosti železo, ki je v krvi in onečedi kožo z rumenimi in rjavkastimi lisami. Marsikdaj se kri v krvnih posodicah tudi sesede, kakor da je človeka pičila kačica. Zastrupljenje osrednjega živčnega sistema se kaže v otrplosti in krčih. Včasih se zgodi, da strup razkroji cele dele organizma, najrajši mišice. To žalostno stanje se največkrat šele čez tedne ali mesece konča s smrtjo. Sem pa tja bolnik vzlic temu še ozdravi, a njegova odporna sila je zlomljena za vedno; o prvi priliki bo podlegel kaki nalezljivi bolezni.

Gorčični plin pa je posebno nevaren še zaradi tega, ker — kakor levizit — ne napada organizma samo skozi pljuča, marveč tudi skozi kožo in so same plinske maske brez pomena. Treba bi bilo zaščititi celo telo, to pa je problem, ki ga doslej še niso mogli rešiti, in ki bo nerešen ostal najbrže tudi v bodoče, zakaj transpiracije skozi kožo ni mogoče preprečiti, kjer pa se dovoli izstop telesni vlagi, tam lahko prodre v telo tudi strup.

Poleg plinov se bodo v bodoči vojni uporabljali tudi nekateri kovinsko or-

ganski strupi, ki gladko prodro skozi kožo v organizem. Profesor Zangger trdi, da so nekateri med njimi nemara stokrat bolj strupeni od strihnina. Učinkujejo pa na ta način, da povzročijo strašne krče, ki človeka pri priči umore,

ali pa kronično degeneracijo možganov, ki napravi iz človeka živega mrljca.

Vsaka bodoča vojna bo velika katastrofa za vse udeležence, v njej ne bo več zmagovalcev, marveč samo še premaganci.

S. Scoville

Novela iz kanadskih gozdov

Na neprodorne šume zapadne Kanade je padel mrak. Nežna modrina severnega sija je enakomerno pobarvala gosti zimski gozd. Pod molčečimi vejami je nenadoma vse oživel: začelo se je nočno življenje gozdnih prebivalcev. Zveri druga za drugo ostavljajo svoja ležišča in se odpravljajo na lov, na boj in na ljubezenske pohode.

Iz gošče se nenadoma začujejo čudni glasovi. Za človeško uho done kakor ječanje otroka, gozdne prebivalce pa

naziv je popolnoma utemeljen. Kljub okrogli glavi in zelo krotkem videzu spada »ribič« v družino podlasic ter je gotovo najmočnejša in najokretnjša roparica severnih gozdov.

Prišedši na zemljo, sledi takoj eni izmed stečin, ki jih je odkrila v obližju svojega dupla. »Pekan« — tako nazivajo zver Indijanci — živi samotarsko življenje, kakor večina podlasic. Njegovo nevarno družinsko življenje traja vsako leto le nekoliko jesenskih dni. Kadar ga poskuša družica zahrbtno zadaviti, ve samec, da so končani dnevi ljubezni, zato se jadrno umakne iz njene bližine ter si nekoliko milj dalje poišče duplo za svoje stalno bivališče. Njegovo vitko telo se po kačje prilagodi hoji po snegu in široko čelo mu daje prav medolžen videz.

Vse živali pa se ne dajo zavesti po tej navidezni krotosti. Kuna, ki si je ravno našla verjetno gnezdo v roguš mladega drevesa, zagleda pekana in pri tisti priči pozabi na plen. Drevo pod njo zadrhti ter obvesti veverično obitelj o nevarnosti. Gnezdo stoji preračunano na mladem drevesu, ki z gibanjem izda vsak nevaren obisk. Veverice se otmo v temo sosednjih dreves, ko kuna prestrašena obstane pred pojavom nevarnega »ribiča«. Z velikanskim skokom se otme pretečemu pogledu na bližnjo smreko in šine kakor senca okoli debla. Ali prepozno! Pekan je v par skokih pri smreki in ročno pleza na njo. Zlatorjava kuna se vija in previja, skače ko pšica z veje na vejo, vendar vedno bliže čuti svojega preganjalca. Z vsakim skokom je črni ropar bliže nesrečni zlatici. Med tem je begunc dospel do samotne jelke, na katero se v ostrem kotu naslanja drugo manjše drevo. Kakor misel urno se povne zlatica po poševnem drevesu na jelko in beži po deblu zopet na zemljo. Pekan pa je priložnost vse bolj preračunal. Z enim skokom prereže kot



obliva zona ob teh tajinstvenih zvokih. Samo največje živali: los, medved in volk se ne strašijo tega ječanja. Iz višine petnajstih metrov prihajajo ti tožeči glasovi, s suhe jelke se glasi groza vsej manjši divjačini. Iz dupla pod nevidno vejo se je pomolila okrogla glava, kmalu pa se pokaže cela žival in ročno spleza po deblu navzdol z glavo naprej. Podobna je veliki črni mački z velikim košatim repom in z okroglo črno glavo. Lovci ji pravijo divja mačka, dasi ni mačjega plemena, kmetje jo nazivajo »ribič«, dasi nikoli ne lovi rib, Indijanci pa so ji dali ime »morilka v temi« in ta

in je na deblu jelke v tistem trenutku, ko zlatica brzi nizdol. Zasledovana žival v hipu vidi, da je pri tem izgubila razdaljo, ki jo je doslej delila od zasledovalca. Zato se z viška požene na tla in izgine v visokem snegu. Ko se izkobaca iz snega, jo pred vdrtno že čaka neizprosni ribič. Ljubka zunanost zlatice se v tem trenutku spremeni v podobo obupa in srda. Okrogle črne oči se ji zalijejo s krvjo in zobje ji zareže v nedopovedljivem besu. Glasno zarenči in takoj poskusi napad na sovražnikov vrat, prijem ki je pri podlasicali podedovani način obrambe in napada. Nasprotnik pa je takisto uren in znatno močnejši. Z majhnimi gibomi se izmuzne in svetli zobje zlatice komaj na lahko oplazijo otrdelo kožo na plečih pekana. Preden more kuna ponoviti napad, jo zgrabi pekan za grlo in v trenutku se zlati vrat kune oblije s toplo rdečo krvjo, ki jo ribič slastno srka. Njegov okrogli obraz ni med bojem niti trenutek izgubil onega značilnega krotkega, nekoliko zamišljenega izraza. Brez strasti vrši morilec svoje zločinsko delo.

Ko si je nasitil prvo slast po krvi, si zavijti pekan mrtvo trupelce preko glave in ga nese spraviti v rogovilo, uverjen, da se ne bo nihče dotaknil plena, od katerega veje grozni duh strahovitega morilca. Nato se odpravi po novi sledi. Od potoka se čuje monoton šum, kakor bi kdo s topo žago vlekel preko polena. Pekan stopi bliže in ugleda ježevca, ki gloje panj in si išče črvov. Počasni možak vidi nasprotnika, ali se ne zaveda nevarnosti. Njegove dolge in ostre igle so s lahkoto že obrezuspešile napade silnih roparjev. Volk, ris in celo panter so zaman poskušali priti do mastne pečenke; žalostno so poginili od njegovih strupenih igel. Ali ribič se ne ustraši mojstra iglavca. Dva dni ni šel na lov zaradi viharja, občuten glad ga sili k napadu na okornega in neumnega ježevca. Ta je prenehal s svojim delom. Počeni je na tla, da si zavaruje neoboroženi trebuh in nakostreši igle, da je videti dvakrat večji. Njegove bodice so opremljene na skrajnih koncih z bradičo, ki je strupena in povzroča pri drugih živalih vnetja, oteklino in gnojenje. — pekanu pa je ta strup neškodljiv. To pot napadalec ne izgublja časa. Približa se ježevcu in se ne briga za njegove sršeče igle in za otepajoči rep. Ročno podloži prednjo nogo glodalcu pod život in ga z urno kretnjo prevrne na hrbet. Preden se nerodni možak zave svojega

neugodnega položaja, mu je ribič že raztrgal nezavarovani trebuh ter mirno žre nežno in mastno meso, ne glede na bodice. Mnogo igel se mu zatakne v kožo, mnogo jih požre obenem z mesom. Notranjost ribiča se je prilagodila tudi tej hrani. Brez škode se pomikajo igle po črevesju in ga zapuščajo v snopiščih kakor šivanke, dasi pri drugih živalih povzročajo neizogibni pogin.

Na temnomodrem nebu že blede zvezde in na vzhodu že slaboten sij naznaja konec lovskega dne. S polnim gobcem se pekan napoti proti svojemu duplu, spotoma pa si hoče odnesti v začetku lova zadavljeno kuno. V bližini drevesa, kjer je skril plen, začne nenadoma delati velike skoke. Kune ni v roguši. Ribičevo milo obličje zadobi sedaj prvič v teku noči jezen izraz. Plen leži pod drevesom na snegu pod šapami velike temnosive zveri s svetlorumenimi očmi, smešnim kratkim repom in ličnimi čopki na črnih ušesih. Žival je meter dolga in tehta dvajset kilogramov. Spada med mačke in jo po velikosti prekaša le še puma. Zver s kuno je ris.

Na jezo renčanje ribičevo se ris ozre kvišku, prezirljivo zacvili s tankim glasom in se loti mrtve kune. Bilo je naravnost neverjetno, da bi se manjša žival lotila večje. Ribič je le pol tako velik kakor ris, ki tudi po svoji zunanosti izgleda vse bojevitije. Čopkasta pokončna ušesa, zelene plamene sipajoče oči, naježena dlaka in močni upognjeni hrbet je bilo pravo nasprotje z okroglim, poštenim obrazom ribiča.

Tako se je vsaj zdelo mlademu Johnu, ki je s svojim stricem Davidom ždel v zavetju stare polomljene jelke. »Kaj staviva, stric, da bo stari hudič takoj zadavil črno nedolžno živalico,« zašepeče deček na uho staremu lovcu. Starec pa odkima in se nagne tesno k ušesu mladenci: »Ti in ta stari hudič bosta sedaj nekaj doživela, česar se ne nadejata«.

Ribič ne sluti, da ga opazujeta dva nara človeških oči in se hitro bliža risu. S hripavim krikom odskoči ris s tal, da bi v prihodnjem trenutku padel z vso silo na napadaleca ter mu zasadil ostre zobe in kremplje v tilnik. Mačja napadalna taktika na se pri ribiču ne obnese. Ta se neslišno ogne v stran in preden je ris na tleh, plane pekan proti njegovemu zadnjemu koncu, mu pregrizne kito na desni zadnji nogi, obenem pa mu z ostrimi kremplji seže pod trebuh ter mu zada bolečo rano. Velika mačka zatuli od besa, razočaranja in bolečine. Ko pa de

na tla, si podvije ranjeno nogo pot zadnji konec telesa. Ris bi se še lahko rešil, ako bi pograbil kuno in stekel z njo po snegu; ima namreč po zimi gosto obrasla stopala, da se kakor na krpilih varno pomika po snegu. Lahko bi ušel napadalcu, ki se pri vsakem koraku udara sneg pod njim. Ko pa je mačka čutila da v eni zadnjih nog nima nikake sile, se je vrgla na hrbet, v položaj, kakršnega zavzame mačke v skrajni opasnosti. Vse štiri šape obrne proti napadalcu, ostro zobovje pa je rezerva, ki naj zada smrtni udarec onemu, kogar zgrabijo ostri kremplji.

Črni ribič je začel naglo krožiti okoli ležečega risa, ki pa se na hrbtu ležeč ni mogel obračati z isto hitrostjo. Ko je bilo grlo risa za trenutek nezavarovano, mu skoči pekan za vrat in mu zasadi

svoje ostre zobe globoko v grlo. Potok krvi brizgne iz vratu in okorni gibi risa postajajo vse slabši in slabši, dokler se podrtvajoče truplo ne stegne mrtvo v sneg.

»Ta risova koža bo prinesla več kakor petdeset dolarjev«, pravi John, ko si je nekoliko opomogel od osuplosti.

»Pojdiva in vzemiva jo«, pravi stric.

Pri prvih korakih je ribič poskočil, kakor blisk. Z eno šapo na kuni, z drugo na risu, gleda mirno in nedolžno prihajajočima v oči.

»Podoba je, da hoče imeti obe živali«, pravi stric in stopi nazaj. Mladenič pa je trenutek dalje zrl v plamteče oči črnega morilca, nato pa je stopil za stricem. »Vendar ni tako nedolžen, kakor sem mislil s početka.«

D. Ravljen

Društveno življenje naših Westfalcev

Če le kje, je potreba organizacij med našimi izseljenci najnujnejša in najočitnejša. Našim rojakom, tonečim v nemškem morju, je treba pohvalno priznati, da posvečajo problemu združevanja vedno več pozornosti in vneme. Na Westfalskem in v Porenju je že lepo število raznih društev prosvetnega, gospodarskega, humanitarnega in socialnega značaja, ki je često družen v vsakem posameznem društvu, kakor je tudi običajno, da imajo razne organizacije tudi svoje pevce, godbenike in sportnike, pri tem pa je tudi nekaj samostojnih pevskih in godbenih društev ali vsaj klubov. Z mirno presojo se lahko ugotavlja, da vlada v slovenskih društvih precej močna narodna zavest, ki je najlepši znak, da se naša emigracija v Nemčiji ni odnarodila, kakor se je glede tega moglo sumiti tekom svetovne vojne in še v prvih letih po prevratu, ko naša novo nastala nacionalna država zaradi notranjih razprtij ni mogla užigati nove vere niti vsem v domovini, a kje neki izseljencem, beganim neprestano od črnožoltih hujšakcev.

Visoko je jugoslovensko nacionalno zavest in zaupanje v domovino dvigni-

la Zveza jugoslovenskih delavskih in podpornih društev, ki je v tistih letih najhujše zmede pod vodstvom Pavla Bolhe in nekaterih zvestih tovarišev neustrašeno dvignila na svoj ščit Jugoslavijo, enotno in nedeljivo. Borba je bila strašna, toda za Zvezo zmagovita. Po lanskem izkazu šteje Zveza 25 društev z 1362 člani. Njen sedež je začasno v Suderwichu. Disciplina je odlična, a o moralni in nacionalni zavesti družin, ki so včlanjene v njenih društvih, se da govoriti le s hvalo. Tu je jedro našega življa v Nemčiji in želeti je samo, da bi Zveza polagoma postala tudi matica novo se snujočih, strumno jugoslovensko orientiranih društev na sosednjem Holandskem, v Belgiji in Franciji, kjer od leta do leta narašča število naših izseljencev in je ledina vedno sveža.

Večinoma znatno starejša od društev, združenih v jugoslovenski Zvezi, so društva sv. Barbare, ki jih je lanski izkaz sicer še navedel 43 s 2243 člani, a so medtem nastopile že nekatere izpremembe. Centrala društev sv. Barbare je v Gladbecku. Veliko vlogo je v teh društvih igral zadnja leta duhovnik

Janez Kavan. Seveda tu ni in ne more biti mesta za kakršnekoli rekriminacije. Če v domovini pozabljamo vse strahote političnega klanja, je pač le želeči, da se doseže čim močnejša strnitev naših rojakov tudi v tujini.

In hvala bogu: napredek v tem pravcu je znaten. 16. decembra 1928, po veliki proslavi desetletnice obstoja Jugoslavije v Karnapu pri Essenu, je bil osnovan Jugoslovanski izseljeniški odbor, ki je kot vrhovni organ slovenske kolonije na Westfalskem in v Porenju prevzel inicijativo v vseh zadevah socialnega, gospodarskega, prosvetnega in moralnega značaja. V odbor so vstopili glavni predstavniki vseh tamošnjih organizacij. Predsednik odbora je izseljeniški komisar dr. Berislav Deželjč. Zveza jugoslovanskih delavskih in podpornih društev je v odboru zastopana po svojem predsedniku Pavlu Bolhi. Društva sv. Barbare pa po svojem glavnem predstavniku Ivanu Lindiču.

Kakor pove nedavno poročilo v časnikih o proslavi obletnice Izseljeniškega odbora na konzulatu v Düsseldorfu, se je ta skupna reprezentanca naših rojakov na zapadu Nemčije učvrstila in si obeta uspehe v bodočnosti. To je tudi želja domovine. O namenu, delovanju in smotrih Izseljeniškega odbora pa mi je njegov predsednik dr. Deželjč dejal tole:

— Sodim, da je delovanje Izseljeniškega odbora treba podpirati v interesu naše emigracije in naše izseljeniške službe, ker bo odbor kot predstavnik celotne kolonije vzdrževal živi stik med izseljeniškim komisarijatom in kolonijo, odnosno vzdrževal stalno duševno vez med domovino in njenimi sinovi na tujem. Gotovo je, da bo odbor — če bo mogel uspevati, kakor je treba — temeljito preobrazil dosedanje stanje v koloniji in koristil njenemu razvoju v bodočnosti...

Izmed nenacionalnih združenj, v katerih pa zamamljeni tičijo tudi še razni naši ljudje, je treba posebej omenjati »oglasni« *Deutschösterreichischer Volksbund*. To vam je gadja zalega c' kr. desneradov! Rodil se je ta avstrijski stric že pred vojno in pridobil zase tudi posamezne slovenske mladenčke, ki im je imponiralo biti »stari« in »nobe«. Še posebej po prevratu na so pričeli Volksbundovci ribariti v kalnem. Skoro celih deset let so se redili na sirovem maslu: Jugoslavijo bo hudič raz-

trgal na kose in vse se bo obnovilo po starem. Z nastopom novega rezuma, a prav posebno še z najugodnejšo sklenitvijo delavskih konvencij med Jugoslavijo in Nemčijo se je Volksbundovcem začelo maslo mahoma topiti. Zdaj si pomagajo samo še z lažmi in sleparijami: obetajo slovenskim starejšim rudarjem, da jim bodo preskrbeli nemško državljanstvo, a novodošlim pridigujejo o skorajšnjem »Anschlusu«. Ta in oni tepček se še ustraši pretnje, da bo po »anšlusu« izgnan, se včlani in odrahtuje mesečno po dvoje mark, da se redijo parasiti. Po dvoje mark — to je namreč naravnost horenden prispevek, če upoštevaš, da plačujejo člani vseh slovenskih društev mesečno po največ do 50 pfenigov članarine za družino. Navzlic očitnemu izkoriščanju pa ima Volksbund še vedno svojih 7000 članov. Krasna familija! Namreč: mešanica avstrijakantov, madžarskih, poljskih, čeških in naših brezdomcev. Spletkarstvo Volksbunda je veliko. Toda vse kaže, da se bo tudi njemu dalo priškrniti palec.

Nova doba v Jugoslaviji je vrgla močan odsev daleč tja gori na nemški zapad. Prej nekoliko hladni patriotizem se razgreva, ta in ona animoznost usihla naglo, »Volksbund« propada z esterajharstvom vred, komunizem je iztrebljen in naš element se z zaupanjem obrača k svoji Jugoslaviji.

No — vendar kaže izpregovoriti še kratko besedo o naturalizaciji. V letu 1928, si je 53 naših izseljencev pridobilo nemško državljanstvo, lani menda še nekaj manj. Razlogi? Deloma bojazen pred vojaškim službovanjem v Jugoslaviji, deloma pritisk nemške tehnične in socialne atmosfere, vpliv civilizacije in družbe.

Po lanskih konvencijah med Jugoslavijo in Nemčijo je nacionalizacija znatno otežkočena. Mladim fantom, vojnim obveznikom, je izposlovanja ugodnost, da jim ni treba odslužiti vojaškega rokka v Jugoslaviji in s tem odpade glavni razlog pehanja za nemško državljanstvo. Istočasno pa je po konvencijah procedura postala tolikani zamotana, da si dvakrat premisli, kdor kani prositi domovino za odpust in nemško renhliko za sprejem v njeno državljanstvo...

Kako motrijo Nemci in nemške oblasti društveno gibanje naših ljudi? Širokogrudno, prijazno, korektno. Na vseh

slovenskih prireditvah so mnogi nemški rudarji s svojimi družinami vred stalni in silno vedri gostje. Sicer pa je treba priznati, da naši ljudje znajo gojiti prijetno družabnost in s svojim lojalnim zadrževanjem nikdar nikoli ne dajejo povoda za nenaklonjenost od strani domačinov. In zato so doslej pa tudi v bodoče ostale posamezne spletko in ovađuštva »Volksbundovcev« prazen pljusk ob vodo.

★

Povezana v organizacije ostaja naša emigracija — za razliko od narodnostnih manjšin — vsevtilj v sklopu naše državne zajednice, z vsemi pravicami in dolžnostmi državljanov v domovini. Zasluži torej tudi vso skrb od strani matice-države in sicer z ene strani, da si olajša izvrševanje državljanskih dolžnosti, z druge, da ji omogoči čim ugodnejše življenje v inozemstvu.

Izseljevanje, posledica gospodarske obmrlosti v državi in z njo združenega nizkega in težavnega zaslužka v domačih krajih, je poslužilo in še poslužuje gospodarskemu razvoju tujih držav in to ravno pri izvrševanju onih najtežjih del, ki jih proletarijat teh držav sam skoro noče vršiti. Naše dragocene delovne moči so tako razsejane po vsem svetu — mnogo bridke hvale pripada za to nekdanji gospodarski in socialni politiki stare monarhije, ki se je dobro znala posluževati tudi tega sredstva za odstranjevanje in odnarodovanje našega ljudstva. Bolj kakor kdaj predstavlja naša emigracija dandanes neprecenljiv živ organizem, ki ga je treba ohraniti domovini.

Nova pota naše gospodarske politike, ki nas polagoma osvobajajo od tradicionalne obmrlosti in nesmotrenosti, naj dovedejo našo državo do zdrave gospodarske organizacije, da bo v bodočnosti ves naš narod zaposlen v lastnem gospodarstvu in da bo v lastni domovini vsakdo lahko služil kruh vsakdanji zase in za svojo družino.

Smernice naše dosedanje socialne politike kažejo znatno prizadevanje, da se izseljevanje kontrolira in regulira in da se narodu z gospodarskimi zakoni učvrsti socialni položaj v državi.

»Država« sama ne zmore vsega, potrebna je podpora vseh gospodarskih, nacionalnih in prosvetnih organizacij, interes slehernega zavednega državljanca. Veljajo in naj bi krenko veljale tudi za nas preproste besede francoskega

patriota Julesa Payota: Država smo mi vsi in vsak izmed nas mora delovati za splošni blagor!

Kako je v Avstraliji

Peskovite pušče, velemesta, divji predel, mnogo sveta in malo prebivalcev, dosti solnca in pičel dež — taka je Avstralija. Da se krči šuma, da se kaj napravi iz peščenja, koliko volje in vztrajnosti je treba! Gospodarska podjetja najdeš do 1.500 km daleč, a spričo oddaljenosti od velemest se stroški silno dvigajo. Kar se tiče prvotnega stanovnika, domačega črnca, je iti v notranjščino, če ga hočeš najti. Biva daleč na žgočem severu, na tisoče in tisoče km od velikih mest. Bili so ljudožrci. Nekdanji pesoglavci se sedaj ogibljuje belokožcev, klatijo se po ozemljih, ki so njim prihranjena. Dokler bo zamorec mogel loviti klokan, mu bo življenje zagotovljeno. Vendar kenguruj se redči in deželjan se bo moral odreči kočevalstvu ali pa poginiti od glada. Belopoltec, ako je brez posla, je še večji siromak od črnca. Namesto da bi hodil na lov, hodi prosjačit prehrane v ljudsko kuhinjo. Protivja v tej novi deželi so prevelika. V notranjosti — najpreprostejše življenje; v velemestih — ameriški sistem. Še vedno preveč izseljencev doteka iz Anglije in Italije. Na trajno zaposlitev se ni moči zanašati. Delovnih mesecev je komaj sedem. Ostali del leta — neprostovoljen in neplačan dopust. Trdo delo, borna plača, to pač ne more privabiti v avstralsko pokrajino tistih, ki so se naveličali mestnega životarjenja.

PRILAGODITEV

Okolina je lažja od plemena. Zamorcem v Severni Ameriki koža od roda do roda bolj blede. Evropeu pa v tropskih krajih polt otemneva. Podnebje premaguje pokolenje, umsko kakor telesno. Izpreminja misel in barvilo kože. Malajski dijaki na leydenskem vseučilišču se v kratkem navadijo misliti po evropsko, doma pa zopet pozabijo način. Evropejci, bivajoči nekaj let po malajskih otokih, postanejo babjeverni, usodkarji, ne umejo več metodično misliti. Misel se je aklimatizirala kakor život. Ako Angleži po tropičnih deželah vsak večer v fraku večerjajo in še zmerom uživajo angleške jedi, to ni snobizem, ampak obramba proti pokačenju (Kanak, prebivalec Nove Kaledonije). Nizozemci so v tem pogledu nebržnejši, kar ni brez opasnosti. V nizozemski Indiji vidiš več zakonov med belci in domačini ter več polutanov ko pa v britanski Indiji, seve tudi več belopoltecev, ki jih je minilo veselje do evropske omike in prebljuje ostanek svojih dni po načinu domorodcev.

✱

== španske katedrale ==

Pisatelj in filozof Miguel da Unamuno primerja katedralo s kitaro. To drzno primerje je mogoče razumeti le v spoznanju, da je za Špance tradicija sveta stvar in da ne vidijo v cerkvali toliko umetnosti kolikor poosebljenosti španske usode. Takole piše Unamuno:

in pada v notranjost, ko sem tako ogledoval zraščeno spletenost živcev, ki nosijo obok, sem si mislil: Koliko nemih želja, koliko zamolčanih koprnjenj, koliko skrivnih misli je vsrkala ta stavba vase v zvezi s šepetajočimi in tudi neizrečenimi molitvami, prošnjami, klet-



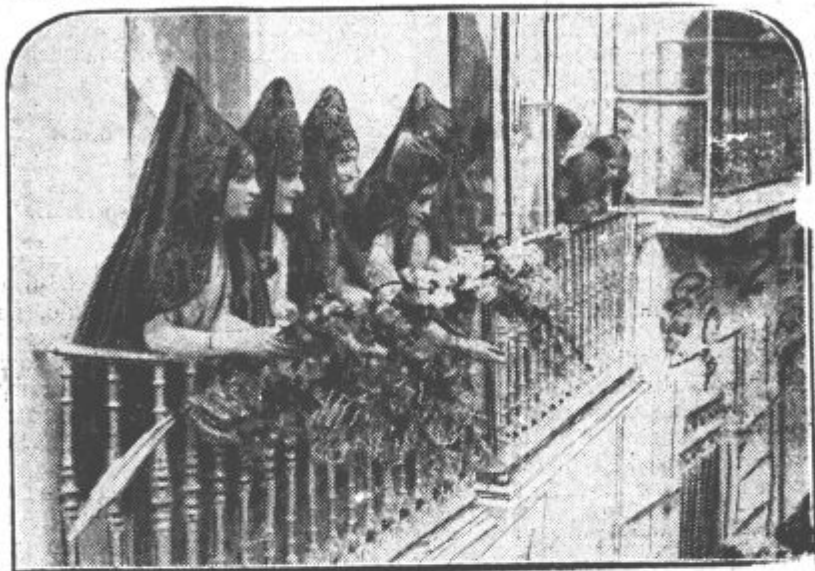
1. Mlada Seviljka z belo čipkasto mantiljo in z manilskim ogrinjačem na kolnih. (Sedi ob vodnjaku na dvorišču stare mavriške hiše). 2. Seviljske Andaluzinke v črnih mantiljah med velikim tednom. 3. Dami iz andaluškega plemstva (ena s črno, druga z belo mantiljo).

Ko sem nekoč na potovanju šel skozi Leon, sem si hotel ogledati veličastno katedralo. Dolgo sem jo motril: to veliko kamenito svetiljko, v čije notranjosti prepevajo kanoniki tihe molitve z rahlim spremljevanjem orgel. Ko sem ogledoval spletene žile stebrov, visoka okna s slikanimi stekli, skozi katera se v pisanih barvnih žarkih lomi svetloba

vami, ljubavnimi besedami, zašepetanimi v uho ljubice, s tožbami in očitki, koliko skrivnosti zaupanih spovednici! Kaj če bi se pričele vse te želje, to hrepenenje, te misli in molitve, to šepetanje, te prošnje in kletve, te ljubavne besede, tožbe in skrivnosti, oglašati med običajnim liturgičnim petjem zbora kanonikov? V kitari, v čije najgloblji no-

tranjosti počivajo vsi zvoki, ki so se oglasili v njej, kakor tudi vsi zvoki, ki so plavali mimo nje in se je rahlo dotaknili. Če bi se vsi ti lastni in tuji zvoki,

speči v njej, prebudili, bi morala kitara počiti pod silnim pritiskom te zveneče nevihte. Prav tako bi se katedrala, če bi se vse, kar spi v njenem naročju, v



Dekleta gledajo z balkona procesijo s kipom Matere božje



Tradicionalna procesija z Marijinim kipom

tej kameniti kitari, zdramilo in pričelo prepevati, zrušila v nevihti ogromnega bučanja. Sproščeni glasovi bi kipeli proti nebu. Kamenita katedrala bi se zrušila, premagana od silnega napora pri petju. Toda iz razvalin, iz katerih bi se dvigalo večno petje, bi vstala nova katedrala duha, eterična, svetlejša, trdnjša in trajnejša, ogromna, silna stolnica, katere čustveni stebri bi stremeli proti nebu, se razvejili pod nebesnim svodom samega Boga in vrgli od sebe vso mrtvo težo. In to ne bi bila nikaka liturgična komedija! O, če bi mogel kdo v naših katedralah storiti, da bi zapela vsaka molitev, vsaka beseda, vsaka misel in vsako čustvo v naših dušah!

Toda sedaj k resničnosti! Cerkve živijo, kadar »obratujejo«, to se pravi, če niso spremenjene v »narodne svetinje« kakor n. pr. kartuzija pri Granadi, kjer te vodi senorita, ki bi hotela svoje kakor smola črno runo s svetlo tinkturo spremeniti v zlato.

Na Španskem je malo žena, ki bi bile rade za vsako ceno tako plavalase kakor Kaulbachova Tusnelda. Prav tako pa je le malo izvoljenih, ki so po naravi brinetke ter se lahko ponašajo z razpuščenimi kodri Murillovih Madon.

Katedrale imajo dvojne goste, resnično pobožne domačine in »tujce«, ki plačajo vstopnino in kupijo vstopnice za cerkveni zaklad (tesoro), za zakristijo in stranske kapele. Dopoldne so večinoma »aficionados«, t. j. resni amaterji, ki se jih lotijo včasih čudni umetniški napadi, kakor n. pr. v stebrišču kordobske moskvite. Tam sem bil priča tegale razgovora med Špancem in Nemcem. Nemec: Čemu je cerkev pohabila to mavriško pravljico? Zaradi cerkve so morali podreti osem sto stebrov! — Španec, vljuđen kakor vedno: Ne potrebujem več konjskih podkev. Saj jih imate vendar še dovolj in od samih dreves ne vidite gozda. Slaščičarna, luksuzni hotel sta za vas seveda mavriška. Ali niste pri popravljani Alhambri mislili na slonokoščeno zobovje, s katerim podeljuje zobozdravniška umetnost gnilih ustam prijazen nasmeš? Nemec: Bil sem silno zaljubljen v mavriško grešnost. Tu v Cordobi je strašno. Osem sto čarobnih svetiljk je srkalo tu aromatično olje. Pa se je vselila cerkev kakor okupacijska vojska na povelje Karla V., ki ni videl te čudežne zgradbe. Ali je izpričana beseda, ki jo je bil izrekel po svojem obisku:

Če bi bil to vedel, bi moralo ostati vse pri starem. — Španec je poslušal z eno nogo že nepotrpežljiv tujčavo predavanje, končno pa se je podvzval: Ali veste, da je bilo razdejanih kakih 600 džamij in da bi bila tudi ta razpadla, da se ni poslužila cerkev te zvižaje? Tri sto mavriških stavb je bilo razdejanih samo v Cordobi. Sicer pa se lahko razgledate po njej. Še vedno je umetnina. Ali smo morda tu zaradi solz umetnostnih zgodovinarjev ali zaradi življenja, čigar kristali rasejo iz rodni tal po mili volji? —

Taki so dopoldanski razgovori po katedralah. Tujce sprejemajo prijazno. Kakor hitro se pojavi kdo, ga počasi obkroži »vodnik«, ki plane na svoj plen v trenutku, ko gleda tujec skozi omrežje, kajti kjer je omrežje, tam je tudi »tesoro«, čeprav morda samo kaka Murillova slika, čije precejšen kos je že izginil v Ameriko!

Življenje v katedralah

Tujcem so katedrale na razpolago med pol tretjo in četrto uro popoldne. Z molitveniki, rdečimi Baedekerji in »Guide bleu« v rokah, liki grozd obešeni na vodnike, rojijo po cerkvah. Tudi inscenacija je spretno pripravljena. Na prvi mah nikogar ne omami marmornata Mati božja z bogatimi uhanji. Tujca omami šele množina električne svetlobe, ki plane v temno katedralo. Zdaj ima tujec pred seboj »svetlo« Španijo. Že pol stoletja se pritožujejo, da Španci zatamnjujejo svoje umetnine; zdaj, ko lahko povsod pritisneš na gumb in se razlije svetloba nad stvarstvom, pa se jim toži po sladki čarobnosti za vedno izginolega mraka v katedralah in cerkvah.

Neobičajna drama: stara in nova Španija se bojuje pred razkošnimi majskimi altarji. Tu tekmujejo žarnice, v slavo Matere božje. Sveče so trenutno zmagale. Za koliko časa?

Tujci! Kritikujejo domačine in imajo za to svoje vzroke, če vidijo, da je v kameniti katedrali iz spoštovanja do hiše božje ali iz higienskih razlogov zabranjeno pljuvati na tla in če istočasno vidijo, da se ob žarnici priključno prižge cigareta in se kanoniki z zelenimi in vijoličastimi čepicami vročeni po dva in dva živahno kramljajoč, sprehajajo po ogromni hiši božji. Toda ali so tujci boljši? Zgodi se, da pristopi k tujcu med mašo cerkovnik in ga, zamaknjene v pobožno mno-

žico, prisili na kolena. V Toledu stoji pred korom sluga z belo vlasuljo in nihče ne sme motiti liturgije. Med orgljanjem se počuti tujec kakor doma. Tudi če ne vro iz njih Bachovi akordi, so vendar le evropski, uglašeni na taisti A. In petje dečkov! Sijajne srebrne trobente. Od Burgosa do Barcelone, od Granade do Leona. Tudi njihove cerkvene srajce kriče, toda po milu. Vesela reč ti mladi pevci! V Sevilji se potikajo po ulicah kar v cerkvenem oblečilu. Ker zamude mašo, dirjajo kakor žrebeta skozi cerkev. Življenje v katedrali! Kadar zvone med mašo, dobi človek vtis tleskanja s prsti kakor Carmencita s kastanjetami. To že ni več zvonkljanje, to je ksilofon, igranje na harfo z zvončki. Vsak je David. Kanoniki pa niso Savli, v svojih klopah kar podremljejo. Manjka jim stroga inkvizitorska leča, kljub temu, da je Greco slikal samo robove naočnikov, ne pa stekel. Njih pogledi ne požirajo več...

Druga slika! Pri belem dnevu srečuješ Angležinje, ki si v pretresljivo brezupni cerkvi Escoriala podajajo roke, da bi objele zamaščen orjaški stebel. Za kaj takega je pač treba tucat angleških gospodičen!

Proti večeru se slika izgubi. Avtobusi in vlaki pobašejo tujce, ki se boje, da ne bi oživel v razstavnih oknih trgovin kak nož in jim pobožal srce.

Kdor trdi, da prevladuje v katedralah zgolj vnanost in da ni v njih pobožnosti, ta je na Španskem gotovo pozno vstajal. Zjutraj vidiš v Burgosu lepote z mantilijo nad glavnikom ali s kratkimi lasmi pod koketno opravičujočim pajčolanom, ki celo mašo prekleče na trdem, mrzlem tlaku Resne in zbrane. In zvečer v kordobski moskviti! Številne molilke tavajo skozi labirint stebrov k samotnemu altariju. »Novio« pa čaka morda zunaj pred stebriščem pod mavriškim lokom — in včasi precej dolgo, preden zopet najde njegova ljubica pot k njemu. In njena molitev je tako močna in vznemirjena, da se ji ziblje srebrni križec na grudih.

Sveta Tereza iz Avile

Avila v aprilu! Dež in burja. Da bi človek imel vsaj »capo« španske gospe, plašč, ki te varuje pred vsakim vremenom! Na ogromnem krožnem zidu mi razlaga vrtnar, da je svet do koder seže oko, last sedmih plemenitaških rodov. Tako razumem, kako je mogla postati najpopularnejša španska

svetnica, ki je bila obenem tako sublimna pisateljica, pohujšanje za bogato fevdalno in cerkveno gospodo. Ljubila je siromaštvo. Hodila je bosa. Zato ji je vzdel neki v razkošju živeči prelat ime »pohajačka« in v Toledu so jo zaprli v ječo.

V Avili pozna vsak otrok njeno zgodbo. Beraški otrok kaže pot, kjer je Terezita kot dete hotela zapustiti starše in hišo ter se hotela odpraviti v Sveto deželo. Vprašala je pastirčka, če je na bližnjem svetlikajočem se griču Jeruzalem. Doma je imela mavriško, toda krščeno deklo, ki ji je odgovorila na vprašanje, če res sekajo v njenih krajih kristjanom glavo, z navadnim »da«. Posihmal je videla Tereza le odsekane glave.

V »še ne dozorelih« letih je čitala zgodbo o Donu Juanu in trepetala ob misli, če bi se bila tudi ona vdala zapeljivcu. Ni si mogla misliti Dona Juana med pogublenci. Izvrženi angel je Terezo za trenutek omamil. Po njem je spoznala svet. Njen tovariš pri igranju Diego se je vnel za neko mavriško plesalko. Tereza je hotela videti žensko, ki si ga je pridobila. Žejal jo je greh. Skozi mrežo je pogledala v prostor. Kakšno prešenečenje! Plesalka omamlja s čarobnostjo svojih oblik. Nobene-ga nasmeška na njenih ustnicah. Lepota slična trdemu diamantu. Tereza bi rada zamenjala ž njo, ne zato, ker je Diego zaljubljen v njeno lepoto, temveč predvsem zato, ker jo je že omamila slava. To je torej breme njenih grehov, ki ga je obžalovala vse svoje življenje! Pravijo, da je bilo tej nuni težje kakor nekdanjim Magdalenam, ki skesane pišejo roman svojega življenja. Tereza je doživela samo romane vstajanja in poniževanja svoje Bogu posvečene duše. Tu je torej živela v samostanu z dve sto nunami, katerim je bil zrahljan red še vedno dovolj strog. Samo Tereza, nesrečna, ker ni našla srčnega miru, je začela mučiti svoje telo, iznašla je vedno nove muke in vendar se ni vrnil mir vanjo! Nasprotno! Svetniki molče in Tereza se vrašuje, ali niso bila njena trpinčenja domislek zlega demona. Inkvizitorji slede po stopinjah vsem, ki iščejo Boga po lastnih potih. Celo spovedniki so se zbal svetnice. Sporočili so ji, da je Bog zoper njo. Samo eden je čutil, da skuša Bog tudi svetnike. Prišel je čas, ko je Tereza čutila, da so njene vizije izžrpane. Praznota mesto neskončnosti zavzame mesto v njenem

sren. Fizična starost začne glodati na njej. In ni strašnejšega trenutka v mišičnem življenju kakor tedaj, če ugasne domišljija. Je pa še druga Tereza: reformistka, ustanoviteljica samostanov. V Kordobi si je po dolgem potovanju privoščila jerebico. Dekla je videla v tej jedi nekoliko preveč za vzgledno nuno. Tereza ji je veselo odgovorila:

Vse ob svojem času! Drugo je, ko človek je jerebice in drugo, ko se mrtviči!

Avila napravlja še vedno vtis trdnjave. Stolnica je opasana s trdnjavskim zidom. Mala Tereza je videla osemdeset vojaških stolpov v svojem malem rodnem mestu. In Tereza je postala vendar vojščakinja. S peresom in z dejanjem!

C. Patrick Thompson

== Kraljevski samci ==

Italijanski princ Umberto pri zadnjem atentatu gotovo ni prvič pomislil, da poklic prestolonaslednika ni nobena šala. Kakor znano, se je stvar zgodila v Bruslju, ko je prišel princ Umberto snubit belgijsko princeso. Italijanski prestolonaslednik je med izbire vredni-

Vsak dober opazovalec, ki ljubi živahnost, smeh, šale, sport in ples, ki je moderen in inteligenčen ter ima zmisel za obleko, bi se počutil v družbi waleškega princa kar najudobnejše. Njegov obraz je očrnel od vetra in solnca, njegove oči so jasne in ostre.



Italijanski prestolonaslednik Umberto in njegova mlada žena, belgijska princesa Marie Jose

mi mladenkami kraljevskega rodu izbral to, kar je bilo na izbero na evropskem kontinentu. Ena najlepših in najljubkejših princes je postala njegova žena in izgledi za ostale prestolonaslednike v Evropi so se zopet skrčili. Evropske prestolonaslednike lahko seštejemo na prste ene roke. Neizogibno se bo ustavil pogled princes na Angleškem, v domovini waleškega princa. Star je pet in trideset let, a je na videz mnogo mlajši.

In zna uživati življenje. Rajši živi v lastnem domu nego v palači in je spremenil najmanjšo izmed kraljevih palač v Londonu v pravcati dom. Na deželi noče nobenega sijaja.

Waleški princ je zelo naraven človek. Duhovit, živahen in bister. Tudi njegovi prijatelji so očarljivi. Mladi, prijetne vnanjosti in oženjeni z ljubkimi mladimi ženami. V tem krogu ne najdeš nobene učene ženske, tudi nobenega iz »rodu« bankirjev in finanč-

nikov, ljudi, ki se je z njimi rad obdal kralj Edvard; nobenih domišljavih vojakov, ki drže na svojo »kasto«.

Princ ve, kako mora negovati svoje zdravje in kako lahko napravi iz svojega poklica, zabavo. To zimo ni šel na lov, morda se je temu odpovedal za vselej. Vedno se je zavedal, da bo moral to svojo največjo strast prej ali slej žrtvovati, toda ni se mogel odločiti, dokler ga ni bolezen njegovega očeta v posebno dramatični in ostri obliki spomnila, da je vse na zemlji minljivo ter da je velikanska odgovornost, ki jo človeku nalaga vladarski poklic sklepni kamen temelja, na katerem počiva kraljestvo.

Ne glede na svoje nedavno potovanje v Južno Afriko, se je princ v zadnjih letih posvetil letalstvu. Letel je več ur z letali letalske šole v Northoltu. Poučeval ga je Semp, eden najboljših pilotov vojnega zračnega brodogoja. Pridobil si je tudi letalsko spričevalo. Nedavno si je kupil novo lahko letalo.

Državnih poslov ne opravlja, kakor paradira vojak pri svečanosti, zato, ker so mu vseč, ampak ker je to dolžnost njegovega poklica. Pri vsem tem pa ima rad reči, ki so vseč vsem mladim ljudem — igre in golf, konje, pse, vesele gostije z nekaterimi prijatelji, filmske igre, operete, jajca in gnjat, ples, kabalet, obed in večerjo v restavraciji, predvsem pa — gibanje.

Kako pa je v Španiji? Tam vlada že stara rodovina, zadnja bourbonska monarhija. Krasni gradovi, letna pakača ob morju pri Santandri, najlepša lovišča v Evropi; veder, zabaven, zelo človeški, zabavo ljubeči tast in tašča, ki ji je mnogo do elegancije in lepe obleke; lep, plavook prestolonaslednik (kraljica Viktorija Ema je bila angleška princesa).

Nič čudnega, da so smatrali princa že večkrat zaročenega z romunsko princeso Ileano, mlado, angleško vzgojeno princeso, nato s hčerjo avstrijske princese Marijo Kristino Salm-Salm, s princeso Cecilijo in (ko je kralj Alfonz XIII. pred petimi leti obiskal svojega italijanskega svaka) z italijansko princeso Giovanno. Kljub temu pa je španski prestolonaslednik še vedno samec, ki živi strogo sam zase. Njegov oče poseča čisto Pariz in London, nakupuje, ogleduje razstave, dinira in zahaja na Škotsko na lov. Doma na Španskem pa se le redko pokaže javnosti.

Oče španskega kralja je trpel na nagli jetiki in je umrl pred sinovim roj-

stvom. Alfonz XIII. je prišel na svet z ušesno boleznijo. Kot otrok je bil tako rahlega zdravja, da je bilo njegovo življenje vedno v nevarnosti. Zato je ostal tuj otroškemu sportu in igram. Njegov prvorojenec je bil star komaj par let, ko se je na evropskih dvorih razvedelo, da z njegovim zdravjem ni vse v redu. Raznašali so najvznemirlivejša poročila, ki so dosegla višek ob vesti, da je prišel drugi kraljev sin gluhošem na svet. Ti glasovi so utihnili, ko se je zve-



Angleški prestolonaslednik

delo, da prestolonaslednik raste normalno. Vzgojitelji so ga vodili v tvornice, na doke, v muzeje, v uredništva listov. Vadil se je v streljanju in jahanju. V letalski šoli Cuatro Vientes blizu Madrida so ga španski piloti poučevali v letalski veščini. L. 1920. se je zgodilo nekaj, kar je kazalo, da bo namah vdušilo vse zle govorce: princ je postal vojak v 300 let starem kraljevem polku, ki si ga je nekoč izbral kralj Filip IV. za svojo telesno stražo. Mladi princ je korakal s polkom po ulicah, nosil je puško kakor drugi vojaki in je prisostvoval svečanosti, na kateri so bili tudi člani dvora, parlamenta, diplomatskega zbora, odposlanci garnizij in veterani polka. Princ je prisegel polku

zvestobo. Vse oči so bile uprte vanj. Prestal je skušnjo vendar niso hotele govorice utihniti. L. 1926. je javnost izvedela, da je težko zbolel.

Kaj mu je bilo? Haemorrhoe, pravijo. Dedna bolezen, ki jo mož podeduje po ženi in ki čisto preskoči eden ali dva roda. Kdor trpi na tej bolezni, je podvržen napadom krvavitve, ki nastanejo lahko ob najmanjši praski. Pri bližno pred dvema letoma se je govorilo, da je prestolonaslednik mladič z jako razvitim duhovnim in socialnim čutom.

Drugega sina Dona Jaima, so učili govoriti, a je ostal navzlic vsem operacijam nem. Ker določa španska ustava, da naslednji otroci, princesi infantinja Beatrice in njena mlajša sestra ne prideta v poštev za prestolonasledstvo. smatrajo, da pripada krona tretjemu sinu, Donu Juanu, visokemu in zdravemu šestnajstletnemu mladeniču.

Odpoved na prestol dveli princev, ki sta oba želela postati kralja in postavitev tretjega sina za prestolonaslednika se zdi precej lahka, toda niso izključene komplikacije in nevarnosti. Če bi se španski princ odpovedal prestolu, se pozneje oženil in dobil potomce, bi imeli njegovi otroci predpravo na krono. Takšne razmere pa vodijo lahko k zmešnjavam, ki se jih kaj radi poslužijo politični nasprotniki, ki zasledujejo svoje namene. Medtem pa ostane princ v seznamu samcev.

Danska je majhna kraljevina, zato pa je njen prestol zelo prijeten in siguran. Prestolonaslednik Kristijan, potomec kraljevega rodu, katerega poglavar izvira iz vladarske hiše Schleswig-Holstein-Sonderburg-Stycksborg, je lep mladenič močate vnanosti. Za mlado žiyahno dekle, ki ljubi družabnost in javne nastope, bi bil nemara nekoliko preboječ.

Byrdova ekspedicija bo rešena

Kakor poročajo po radiu, je prejela po več tednih radijska postaja Byrdove odprave brezžično poročilo ladje »City of New York«, v katerem javlja, da ji je uspelo prebroditi najtežavnejši pas kompaktnega ledu. »City of New York« je zdaj v orkanu in lahko doseže oporiščno bazo »Male Amerike« v petih do šestih dneh, če bo vreme ugodno. Medtem so doživeli Byrd in tovariši te dni težak blizzard. Toplomer je kazal 14 stopinj pod ničlo. Mogočni viharji so zadnje dni ponoči zdrobili ledovje, da si je mogla »City of New York« ukrčiti pot naprej. Ledene plošče so do 6 palcev debele, orkan pa divja s hitrostjo 60 km na uro.

V Byrdovem taborišču se zelo boje, da bodo vode kmalu zopet zamrzile. Zato je dobil Byrd nalog, naj bodo v taborišču vsak trenutek pripravljeni na odhod in na čim hitrejšo vkrcanje. Samo ena noč zamude bi lahko postala usodna za odpravo.

Ladja »City of New York« je vozila skozi pas zdrobljenega ledu sedem in trideset ur.



»ŽIVLJENJE IN SVET« stane celoletno 80 Din, polletno 40 Din, četrletno 20 Din, mesečno 8 Din. — Posamezne številke stanejo v podrobni prodaji samo 2 Din. — Naroča se pri upravi, Ljubljana, Knaflj. va ul. 5.
Naročnina za inozemstvo: ITALIJA četrletno 8 lir, polletno 16 lir, celoletno 30 lir. FRANCIJA mesečno 4 franke. ČESKOSLOVASKA mesečno 6 kron. AVSTRIJA mesečno 1 šiling. AMERIKA in ostalo inozemstvo 1 in pol dolarja na leto.

Izdaja za konzorcij Adolf Ribnikar. — Urejuje Ivan Podržaj. — Za »Narodno tiskarno d. d.« kot tiskarnarja Fran Jezeršek. — Vsi v Ljubljani

Zadeva s pečjo

Angleški ministrski predsednik Disraeli se je nekoč opoldne sprehajal po svojem posestvu in videl nekega svojega najemnika, ki je obedoval kar v cestnem jarku, čeprav je bila njegova kočja v bližini.

»No, dragi Henrik,« ga je vprašal: »za ste si dali vendar prinesiti kosilo kar na cesto?«

»Ah, gospod,« je jecjal možak, »v izbi ne morem jesti — ker se peč preveč kadi in ...«

»No, to se mora pa takoj popraviti,« je rekel minister, »grem, da si ogledam to peč.«

In preden je mogel možak odgovoriti, je bil minister že v koči. Todaj jedva je odprl vrata, mu je že priletela na glavo kuharica, iz ozadja pa je prihajal besneč ženski glas: »Glej, da izgineš takoj, ti stara pokveka!«

Zadet in prizadet se je minister umaknil, pristopil k zmedenemu najemniku, ga potrotiljal po rami in rekel:

»Kvišku glavo, dragi Henrik, tudi moja peč se večasji kadi!«

Cesarska modrost

Bivši nemški cesar Viljem je na nekem lovu postrelil trideset srnjakov. »Med nebom in zemljo se zgodi marsikaj, cesar ne more doumeti naša šolska modrost,« je rekel. »Ustrelil sem trideset srnjakov, imel sem pa samo dvajset nabojev.«



Nagradna naloga za naše naročnike

Na številne želje, ki so jih izrazili naši naročniki v odgovoru na anketo, da bi naša revija objavljala v presledkih razne naloge in vprašanja za bistritev misli in za razvedriljo, odgovarjamo z naslednjo

nalogo za večje računarje,

ob kateri bodo imeli dobro podkovani matematiki priliko osvežiti svoje znanje.



Slika nam kaže obliko naše zemlje. Če bi zabili na severnem tečaju klin in bi imeli tako dolgo vrv, da bi jo lahko napeli okoli zemlje in bi je ostalo še 100 m; za koliko bi morali povečati polmer zemlje, da bi porabili še teh 100 m vrvi, ki nam jih je še ostalo?

Za pravilno rešitev naloge razpisujemo pet nagrad po eno slovensko knjigo. Imena izrečanih rešiteljev bomo objavili v drugi prihodnji številki.

sedaj damski frizerji novo zahtevo: prava eleganca mora imeti dolge lase. Kje pa naj jih vendar dobi? ... Stvar je tako enostavna. Pri frizerju, ki je pred tremi, štiri ali petimi leti odrezano kito skrbno spravil, katalogiziral, ji dal etiketo in jo natančno registriral — sedaj ni treba drugega, kakor da se dama spomni, kdo ji je odrezal lase in njene nekdanje kite so ji takoj na razpolago — za primerno ceno seveda. Pariški frizerji so napravili že posebno razstavo, kjer se je videla nova moda dolgih las. Nove frizure so vse lepe, poetične in očarljive pod pogojem: bujna rast las ali vlasulja! ... Sedaj, ko so naše dame že skoro brez las, pa naj pride nenadna nasprotna moda? Ni čudno, da pariske dame niso prav nič navdušene za to spremembo v modi. So preveč »konservativne«, da bi žrtvovale »dečjo glavico«.

Lep argument za »dečjo glavico« in proti frizerski diktaturi je podal docent zgodovine na Sorbonni, ki je kot kulturni zgodovinar izjavil: V Franciji, to se pravi v Galiji, so ženske nekoč že nosile kratke lase. Ko je Julij Cezar osvojil Galijo, je poslal v Rim galske žene. Te ujetnice pa so bile tako izredno lepe, da so jim morali na zahtevo ljubosumnih rimskih matron odrezati lase. In da bi dokazale svojo ljubezen do sester, ki so jih odpeljali v Rim kot sužnje, so si vse galske žene odstrigle lase. Tako je »dečja glavica«, je končal zgodovinar, tako rekoč tradicija pri nas. — Vera.

Sleparija s „svobodno ljubeznijo“

Naslednjo duhovito razpravo vsebuje knjiga »Krivice na svet«, ki jo je spisal angleški pisatelj George Keith Chesterton, nedvomno eden najpomembnejših mislecev naše dobe.

Izkustva v področju tako zvanih »naprednih« pokretov so me dovedla do prepričanja, da temelje večinoma na spoznanjih, ki so last bogatinov. Tako je tudi s »svobodno ljubeznijo«. Za to je treba imeti mnogo prostega časa (da se more mož naveličati žene) in avtomobil (da se more voziti za drugo). Treba pa je imeti tudi mnogo denarja za oboje. Sprevodnik omnibusa ima komaj toliko časa, da more ljubiti svojo ženo, kaj še le žene drugih. Za uspeh, ki ga imajo zakonski spori v modernih tendencioznih dramah, se je treba zahvaliti dejstvu, da je samo ena stvar, ki je ne morejo uprizoriti na odru: dolg in težak delovni dan. Mogel bi navesti še mnogo drugih primerov za plutokratsko miselnost, ki se skriva pod naprednim početjem.

Izmed vseh modernih nazorov, ki uspevajo le v bogatstvu, je najslabše to, da je

domačnost nekaj topega in enoličnega. Doma — pravijo — je mrtva dostojnost in navada, zunaj pa pustolovščine in spremembe.

Resnica pa je, da je dom za srednje siromake edini svobodni prostor. Še več! Edini kraj na zemlji, kjer more mož nenadno prevreči red, delati eksperimente po mili volji. Kjerkoli drugod se mora točno ravnati po pravilih, ki so običajna v trgovini, gostilni, društvu ali v muzeju, če ga obišče. Doma pa more, če že hoče, obedovati na tleh. To storim večkrat. Človeka obdaja pri tem čuden, otročji, poetični občutek. Če bi to storil v gostilni, bi vzbudil pač veliko pozornost. Doma lahko hodiš v opankah in fraku, kar v hotelu gotovo ni dovoljeno, čeprav še nisem nikdar poskusil. Če greš v restavracijo, moraš piti vino, ki je napisano na listu. Če hočeš, vse po vrsti, toda nedvomno samo ono, ki je napisano. Kdor pa ima dom in vrt, se lahko napije rožnega čaja, če ga je baš volja. Za preprostega moža, ki mora trdo delati, ni dom edini dostojni kraj sredi pustolovskega sveta, pač pa edini veseli kraj v svetu prisiljenosti in pravil! Lastni dom je edini kraj, kjer more obesiti preprogo na strop ali : ztegniti rjuhe po tleh, če hoče. Če tako vse noči divja iz bara v bar, pravimo, da živi neredno. Toda to ni res: tak človek živi zelo redno po neumnih in često ponižujočih postavah v teh krajih. Včasih ne more v baru niti sesti in običajno ne sme peti. Lahko se reče, da je hotel hiša, kjer mora človek napraviti toaleta in da je gledališče hiša, kjer se ne sme pušiti. Piknik pa je lahko samo doma.

Kakor si želi vsak normalen mož ženo in otroke. tako si želi vsak normalen človek tudi hišo za svoje drage. Ne želi si samo strehe nad seboj in stola pod seboj, temveč hoče imeti pravo vidno kraljestvo: ognjišče, kjer more kuhati karkoli in vrata, ki jih more odpreti, komur hoče on. Tak je normalen človeški okus.

Anekdote

Škotska pridiga

Neki škotski duhovnik, ki se ni mogel odvaditi dolgih pridig, je nekoč na dolgo in široko pridigal o razliki med »velikimi« in »malimi« preroki. Ko je bil »velikim« posvetil že štirideset, »malim« pa dvajset minut, je rekel:

»Sedaj pa pridemo k mojemu ljubljencu, o katerem posebno rad govorim. To je Malhija. Kaj naj storimo z Malhijem? Kam naj ga uvrstimo? Kakšno mesto naj mu damo?«

Tu se je oglasil na svoji klopi star Škot in zavpil proti prižnici:

»Daite mi moj prostor, prečastiti, jaz grem domov!«



Vsebina:

Dr. S. Gregory:
Ali so duševne bolezni
ozdravljive?

**M. Skubenko-
Jablanovskij:**
V pasti (nadaljevanje)

Tekoči premog
**Kardinal Peter Ga-
sparri**

**Pustolovščine ameri-
škega zdravnika**

Dr. Pavel Kozina:
Jurij J. Fleišman, oče
slovenske umetne glasbe

Ivan Podržaj:
Piskač Juhart

Dr. K. Kuhn:
Konec naočnikov
Escorial

**Kako žive letni sport-
niki pozimi**

Nova polarna drama
Deset let prohibicije

Potreben nam je oddih

Nervozna napetost — Zdravilna avtosugestija

»Preutrujenost« ali »nervozna napetost« sta pojma, ki tako posegata v naše življenje, da se nam vidita neizogibno, od narave same dano dejstvo. Naglica našega dela nas ima na vajetih in mi pozabljamo, da so počitek, udobnost in čas prilastki naravne življenske poti. Zdravniki posvečajo bolestim te neprestane naglice, ki se javlja celo v podzavesti in moti normalne funkcije našega telesa, vedno več pozornosti.

Ozrimo se po naši okolici! Gotovo najdemo tam vsaj enega človeka, ki ni v oblasti naglice. In ne bo nam težko ugotoviti, da ta človek vsaj toliko dela kakor vsak drugi. Z drugimi besedami: način, kako delamo, je važen, ne pa kaj in koliko!

Sklep, da se ne bomo nikoli pre naglili, lahko spremeni vse naše življenje. Takšna odločitev ne pomeni, da se bomo polenili, tudi ne, da bomo napravili manj kakor poprej. Pomeni samo, da smo se postavili na trdno stališče, ki mu odgovarja primeren način življenja. Kdor pa se hoče otrestiti naglice, si mora biti na jasnem s svojim dnevnim delom. Razdeliti si mora čas in vedeti, kaj lahko napravi in ob katerem času. Ne hiteti, je zelo preprosta stvar, samo urediti se moramo in se pri tem zavesti, da je naše življenje darovano in zavoljo tega dragoceno. Naglica in nepretrgano dirjanje gotovo ne gresta v okvir takšnega življenja.

Neprestana naglica, ki se ponavlja skozi ves dan, povzroča v nas napetost, ki dobi svoj izraz v »nastopih«, pobitosti, v razdraženosti, uživanju tobaka, v pijači in pri jazzu. Na koncu koncev se vržemo v življenje množice, ki živi kakor čreda in ne pozna individualnega življenja. Starejše civilizacije so v svojem življenju poznale dve dobi vzdržnosti od aktivitete: fizičen počitek (sista pri starih Rimljanih) in duševni oddih (n. pr. versko premišljevanje zjutraj in zvečer). Če je sista združena s spanjem, je tudi odpočitek večji kakor v primeru zgolj telesnega odpočitka.

Kdor se še ni naučil trika, kako se hitro zaspi, naj se loti te prakse, pa bo spoznal, da prinese najkrajši počitek neverjetno poživitev mišic in živcev. Leži je treba na hrbet in iztegniti roke na desno in levo. Na oči je treba položiti razvit mehek robec. Pustimo, da se naše misli počasi sprehajajo, pošljimo jih najprej v gleženj desne noge, povejmo, da se mora odpočiti, preidimo nato k gležnju leve noge ter dajmo isto povelje kakor prej na desni. Nato preidemo h kolenom, od teh k bokom. Pred vsakim prehodom k novemu delu telesa se pomudimo pri misli, da morajo členi in mišice tako popustiti, da ostanejo čisto brez moči. Pregibajmo roke od pleč navzgor, člen pri členu, počasi in previdno.

Na koncu damo povelje še mišicam na vratu in tilniku. Tudi dovolimo glavi, da se počasi in mirno spusti na blazino. Sledi ukaz trepalnicam. Ta procedura naj se ne vrši naglo ali pre nagljeno, ampak počasi in zavestno. Ponovimo jo trikrat, če poprej ne zaspiamo. Po tretji ponovitvi bomo zadremali s presenetljivim občutkom lahkoče, zdelo se nam bo, da je telo brez teže. Če pa smo še vedno dostopni mislim, obrnimo jih v tisto smer, ki nas zelo zanima, n. pr. predstavimo si kakšno pokrajinsko sliko, podoba iz mladosti ali pa si predstavimo v duhu kakšno zelo znano in preprosto melodijo.

Deset minut ali četrť ure časa bi morali imeti vsak dan, najbolje pred obedom, za temeljit odpočitek. Sledeče kosilo stori ostalo od sebe, nas poživiti in nam da novih sil za nadaljnje delo. Opoldanski počitek naj bi se izpopolnil z razmišljanjem zjutraj in zvečer. To olajša življenje in zmanjša nervozno napetost.

Posmatranje odpira duhovnim stvarjem široko obzorje, medtem ko jim dnevno življenje jemlje pomen. Videti se v vlogi mravlje, ki bega v naglem podzemskem življenju, učinkuje uporniško. Pokaditi nšteto cigaret, ker ne morejo mirovati roke in ustnice, vpliva razburljivo. Videti se v neprestanem vrvenju za obstoj, vpliva prav tako uporniško.

Temu se najlažje upremo, če začnemo živeti mirno, prijetno, samozavestno življenje. Skušajmo živeti tako, kakor si želimo živeti! Preskrbimo si vse dosegljive pripomočke za prijetno življenje! Dobro trenirano telo z močno muskulaturo, vedno na novo spočit živčni sistem. Zanimajmo se za umetnost, glasbo in literaturo in spravimo vse to v zvezo z resno in odločno opovedjo — naglici. *Zdravnik*

Poročni prstani

Moderni zakonci sicer ne nosijo več poročnih prstanov, ki naj bi jih opozarjal na večno zvezo, vendar je ta stari običaj v splošnem še vedno v veljavi, čeprav se je že precej prilagodil muhasti modi. Tudi k nam je že prišel iz Amerike poročni prstan iz pigatine, ki ga čisto krasi majhen diamant. Najnovejši ameriški poročni prstan pa sestoji kar iz treh ozkih in tesnih prstanov, okrašenih s kamni različne barve. V Evropi je v splošnem še vedno v veljavi navaden prstan brez vseh okraskov. V zadnjem času prihajajo v modo precej široki poročni prstani, kar naj bi zajezilo »široko moralno« sodobnih zakoncev.